

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК**

З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

“АГРАРНЕ ПРАВО”

Харків
2013

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”**

Електронна копія

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК**

**ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“АГРАРНЕ ПРАВО”**

(галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”,
напрямок підготовки 6.030401 “Правознавство”)

**Харків
2013**

Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни “Аграрне право” (галузь знань 0304 “Право”, освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”, напрям підготовки 6.030401 “Правознавство”) / уклад.: В. П. Жушман, Г. С. Корнієнко, В. М. Корнієнко та ін. – Х.: Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”, 2013. – 108 с.

У к л а д а ч і: В. П. Жушман,
Г. С. Корнієнко,
В. М. Корнієнко,
Т. В. Курман,
В. В. Панченко,
Я. О. Самсонова,
В. П. Станіславський,
А. М. Статівка,
О. М. Туєва,
В. Ю. Уркевич

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
університету (протокол № 10 від 14.12.2012 р.)*

1. ВСТУП

Навчальна дисципліна “Аграрне право” включає питання про поняття, предмет, метод і систему аграрного права, його принципи, суб’єкти та об’єкти аграрних правовідносин, право членства громадян у сільськогосподарських підприємствах кооперативного типу, право власності сільськогосподарських підприємств, правовий режим майна державних (комунальних) сільськогосподарських підприємств, управління ними, правове регулювання організації, оплати та дисципліни праці в сільськогосподарських підприємствах тощо.

У процесі вивчення курсу студенти повинні засвоїти основні категорії аграрного права, зміст аграрно-правових інститутів, закономірності їх розвитку, навчитися тлумачити норми аграрного законодавства та правильно застосовувати їх у розв’язанні конкретних практичних питань, набути досвіду аналітичної роботи.

Курс аграрного права передбачає різні форми навчання: лекції, практичні заняття, колоквіуми, експериментальні форми практичних робіт, тестування, написання курсових робіт, індивідуальну роботу.

Практичні заняття – одна з основних форм навчання. Їх мета полягає у засвоєнні головних теоретичних положень і напрацюванні практичних навичок для вирішення питань, що виникають при застосуванні аграрного законодавства (під час створення та в процесі функціонування суб’єктів сільськогосподарського виробництва, розпаювання земель сільськогосподарського призначення тощо). Заняття проходять у формі ділових ігор, роботи з вирішення завдань, вивчення конкретних практичних прикладів. У окремих випадках проводяться колоквіуми з найважливіших теоретичних тем. Велика увага приділяється самостійній роботі студентів, проведенню індивідуальних консультацій.

Готуючись до занять, студенти опрацьовують відповідні розділи підручників і рекомендовану літературу, необхідні нормативні акти, знайомляться із судовою практикою. Щоб правильно виконати завдання, слід вивчити їх умови, дати юри-

дичний аналіз описаних обставин, відповіді на всі запитання, викласти відповіді письмово у виді розгорнутих, обґрунтованих і мотивованих рішень з посиланням на норми аграрного та інших галузей права.

На практичних заняттях перевіряється ступінь засвоєння студентами теорії аграрного права з відповідних питань, положень законодавства та практики його застосування. Перевірка знань здійснюється на основі результатів поточного модульного контролю. Підсумковою формою контролю є іспит, яким перевіряється, як студенти опанували теоретичні знання, оволоділи вміннями їх застосовувати, а також самостійно працювати з науковою та навчальною літературою.

У результаті вивчення аграрного права студенти повинні:

– **знати** стан основних проблем науки аграрного права з таких питань: предмет, метод і система аграрного права; джерела (форми) аграрного права; внутрішні та зовнішні аграрні правовідносини; суб'єкти аграрного права; правове становище фермерського господарства; правове становище особистого селянського господарства; правове становище сільськогосподарського кооперативу; правове становище сільськогосподарських товариств; правове регулювання виробничо-господарської діяльності аграрних товаровиробників; правове регулювання відносин з організації, дисципліни, оплати та охорони праці в сільськогосподарських підприємствах; договірні відносини у сфері сільськогосподарського виробництва;

– **вільно орієнтуватися** в системі аграрного права України;

– **ознайомитися** з практикою застосування аграрного законодавства України, основними напрямками його подальшого розвитку;

– **уміти** правильно тлумачити та застосовувати норми аграрного права та законодавства у процесі роботи за юридичною спеціальністю; використовувати дані науки аграрного права для вирішення професійних завдань; знати основні напрямки проведення аграрної та земельної реформ; аргументувати власну точку зору та прийняте за конкретним завданням рішення.

2. ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН ЛЕКЦІЙ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ п/п	Тема	Всього годин	У тому числі			
			лекції	практичні заняття	самостійна робота	індивідуальна робота
1	2	3	4	5	6	7

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Загальні положення аграрного права – 32 год

1	Предмет і система аграрного права	8	4	2		2
2	Джерела (форми) аграрного права	8	4	2		2
3	Аграрні правовідносини	6	2		2	2
4	Державно-правове регулювання сільського господарства в Україні	10	4	2	2	2

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Особливості правового статусу суб'єктів аграрного права – 38 год

5	Суб'єкти аграрного права. Фізичні особи як учасники аграрних правовідносин	10	4	2	2	2
6	Правове становище державного (комунального) сільськогосподарського підприємства	8	2		2	4
7	Правове становище фермерського господарства	8	2	2	2	2
8	Правове становище сільськогосподарського кооперативу	6	2	2		2
9	Правове регулювання ведення особистого селянського господарства	6	2	2		2

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. Правове регулювання виробничого-господарської діяльності та інших відносин суб'єктів аграрного права – 38 год						
10	Правове регулювання виробничого-господарської діяльності аграрних товаровиробників	10	4	2	2	2
11	Правове регулювання виробництва якісної та безпечної сільськогосподарської продукції	8	2	2	2	2
12	Правове регулювання використання майна сільськогосподарськими підприємствами	6	2	2		2
13	Правове регулювання відносин з організації, дисципліни, оплати та охорони праці в сільськогосподарських підприємствах	6	2	2		2
14	Правове регулювання здійснення аграрними товаровиробниками окремих видів сільськогосподарської діяльності	8	2	2	2	2
	Разом	108	38	24	16	30

ЗАТВЕРДЖЕНО
вченою радою Національного
університету “Юридична академія
України імені Ярослава Мудрого”
(протокол № 3 від 16.11.2012 р.)

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “АГРАРНЕ ПРАВО”

Р о з д і л І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ АГРАРНОГО ПРАВА

1. Предмет і система аграрного права

Поняття аграрного права як самостійної галузі права, його завдання та функції. Предмет аграрного права. Методи правового регулювання в аграрному праві. Принципи аграрного права.

Система аграрного права, правові інститути. Співвідношення аграрного права з іншими галузями права.

Аграрне право як галузь юридичної науки та навчальної дисципліни.

2. Джерела (форми) аграрного права

Загальна характеристика аграрного законодавства на сучасному етапі його розвитку.

Поняття та особливості джерел (форм) аграрного права. Класифікація джерел.

Внутрішньогосподарські нормативні акти. Значення, характеристика, класифікація, види та юридична сила локальних правових актів.

Основи міжнародно-правового регулювання аграрних відносин. Аграрне законодавство зарубіжних країн.

Засоби вдосконалення аграрного законодавства.

Роль та значення узагальнення судової та господарської практики в регулюванні аграрних відносин.

3. Аграрні правовідносини

Поняття та особливості аграрних правовідносин, їх елементи. Класифікація аграрних правовідносин.

Юридичні факти як підстава виникнення, зміни та припинення аграрних правовідносин.

Види аграрних правовідносин. Співвідношення аграрних правовідносин з правовідносинами суміжних галузей права.

4. Державно-правове регулювання сільського господарства в Україні

Поняття, сутність та принципи державного регулювання сільського господарства.

Форми та методи державного регулювання сільського господарства.

Державна підтримка аграрних товаровиробників. Правове регулювання оподаткування в сільському господарстві. Фіксований сільськогосподарський податок.

Система та правове становище органів державного регулювання сільського господарства.

5. Суб'єкти аграрного права. Фізичні особи як учасники аграрних правовідносин

Поняття та класифікація суб'єктів аграрного права.

Особливості правового становища кооперативних та корпоративних сільськогосподарських підприємств.

Аграрна біржа та Аграрний фонд як суб'єкти аграрного права.

Фізичні особи як суб'єкти аграрних правовідносин. Поняття права членства в сільськогосподарському підприємстві кооперативного типу. Види членства в кооперативі.

Поняття й особливості права засновництва та права участі фізичних осіб в аграрних підприємствах корпоративного типу (господарських товариствах). Права й обов'язки фізичних осіб як засновників та учасників суб'єктів аграрного підприємства корпоративного типу.

Підстави, порядок, умови та правові наслідки припинення права членства і права участі фізичних осіб у підприємствах кооперативного і корпоративного типів.

Наймані працівники в сільському господарстві.

Правове становище спеціалістів сільського господарства.

Р о з д і л ІІ. ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО ПРАВА

6. Правове становище державного (комунального) сільськогосподарського підприємства

Поняття та загальна характеристика правового становища державних (комунальних) сільськогосподарських підприємств. Юридичні ознаки державних (комунальних) сільськогосподарських підприємств.

Державне сільськогосподарське підприємство як суб'єкт сільськогосподарської діяльності і майнових прав.

Правові засади управління державними (комунальними) сільськогосподарськими підприємствами. Органи управління державними (комунальними) сільськогосподарськими підприємствами.

Правове становище директора (керівника) державного чи комунального сільськогосподарського підприємства, його компетенція.

7. Правове становище фермерського господарства

Поняття та юридичні ознаки фермерського господарства.

Порядок його створення. Вимоги до осіб, що мають право на створення фермерського господарства. Склад фермерського господарства. Порядок та підстави набуття земельних ділянок для ведення фермерського господарства. Державна реєстрація.

Правовий режим майна фермерського господарства.

Права та обов'язки фермерського господарства та його членів.

Правове регулювання праці у фермерському господарстві.
Господарська діяльність фермерського господарства.
Оподаткування фермерських господарств.

Підстави та порядок припинення діяльності фермерського господарства.

8. Правове становище сільськогосподарського кооперативу

Поняття та основні ознаки сільськогосподарських кооперативів. Види кооперативів. Виробничі сільськогосподарські кооперативи як суб'єкти аграрного підприємництва. Обслуговуючі кооперативи та їх види. Принципи їх діяльності. Порядок створення кооперативів. Кооперативні підприємства та об'єднання. Господарська діяльність кооперативів. Органи управління.

Право власності сільськогосподарських кооперативів. Пайовий та неподільний фонди. Правове регулювання трудових відносин у кооперативах.

Правові підстави та порядок реорганізації чи ліквідації сільськогосподарських кооперативів.

9. Правове регулювання ведення особистого селянського господарства

Поняття та юридичні ознаки особистого селянського господарства. Облік особистих селянських господарств. Суб'єкти права на ведення особистого селянського господарства.

Право на земельну ділянку для ведення особистого селянського господарства. Підстави набуття й правові засади використання земель.

Правовий режим майна, що використовується для ведення особистого селянського господарства (суб'єкти та об'єкти права власності).

Права та обов'язки членів особистого селянського господарства.

Правові форми реалізації продукції особистого селянського господарства.

Гарантії прав громадян на ведення особистого селянського господарства.

Припинення ведення особистого селянського господарства.
Державна підтримка особистих селянських господарств.

Р о з д і л І І І . П Р А В О В Е Р Е Г У Л Ю В А Н Н Я В И Р О Б Н И Ч О - Г О С П О Д А Р С Ь К О Ї Д І Я Л Ь Н О С Т І Т А І Н Ш И Х В І Д Н О С И Н С У Б ’ Є К Т І В А Г Р А Р Н О Г О П Р А В А

10. Правове регулювання виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських товаровиробників

Поняття та сутність виробничо-господарської діяльності суб’єктів аграрного господарювання та її правове регулювання.

Основні принципи виробничо-господарської діяльності.

Спеціалізація сільськогосподарських підприємств. Основні засади їх створення та функціонування.

Підсобні виробництва та промисли як допоміжні галузі аграрного виробництва.

Планування виробничо-господарської діяльності суб’єктів аграрного господарювання. Перспективні, поточні, оперативні й робочі плани. Бізнес-план.

11. Правове регулювання виробництва якісної та безпечної сільськогосподарської продукції

Поняття безпечності та якості сільськогосподарської продукції. Система нормативно-правових актів у сфері забезпечення безпечності та якості сільськогосподарської продукції.

Система та компетенція державних органів у сфері забезпечення якості та безпечності сільськогосподарської продукції.

Правові засади та сутність органічного виробництва. Правове регулювання відносин щодо використання ГМО в процесі виробництва сільськогосподарської продукції.

Правове регулювання застосування засобів захисту сільськогосподарських рослин. Карантин рослин. Правове регулювання ветеринарної медицини.

12. Правове регулювання використання майна сільськогосподарськими підприємствами

Поняття права власності підприємств кооперативного типу. Суб'єкти права власності. Об'єкти права власності цих підприємств. Майнові фонди сільськогосподарських підприємств кооперативного типу. Порядок та джерела їх формування.

Поняття права власності сільськогосподарських підприємств корпоративного типу. Особливості правового режиму майна цих підприємств. Майнові фонди, порядок і умови їх формування та використання. Правове регулювання розподілу дивідендів між власниками акцій підприємств корпоративного типу.

Характеристика правового режиму майна державного сільськогосподарського підприємства: сутність, особливості й відмінності права господарського відання і права оперативного управління майном.

Правовий режим основних, обігових, натуральних та інших фондів державних та комунальних сільськогосподарських підприємств.

Правове регулювання приватизації майна державних та комунальних підприємств у системі АПК (сільськогосподарських, переробних підприємств тощо). Особливості приватизації майна державних та комунальних підприємств.

Правова охорона та захист майнових прав сільськогосподарських підприємств (поняття, види, способи).

13. Правове регулювання відносин з організації, дисципліни, оплати та охорони праці в сільськогосподарських підприємствах

Поняття організації та дисципліни праці в сільськогосподарських підприємствах, їх права регламентація. Основні особливості організації виробничого процесу в аграрному сек-

торі економіки. Принципи організації праці в сільському господарстві. Правова регламентація внутрішнього розпорядку в сільськогосподарських кооперативах, господарських товариствах, державних підприємствах, фермерських господарствах та інших підприємствах АПК.

Правове становище виробничо-господарських підрозділів як форми організації праці в сільськогосподарських підприємствах.

Поняття дисципліни праці в сільськогосподарських підприємствах. Нормативно-правові та локальні внутрішньогосподарські акти, що регулюють дисципліну праці в сільськогосподарських підприємствах. Види дисциплінарних стягнень, порядок та підстави їх застосування.

Поняття, зміст, гарантії та принципи охорони праці в сільському господарстві.

Поняття, види й особливості праці в сільськогосподарських кооперативах, господарських товариствах, державних, комунальних та інших сільськогосподарських підприємствах. Характеристика нормативно-правових і локальних актів про оплату праці.

14. Правове регулювання здійснення сільськогосподарськими товаровиробниками окремих видів діяльності в галузі тваринництва і рослинництва

Поняття, сутність та основні ознаки правового регулювання тваринництва. Правове регулювання племінної справи у галузі тваринництва. Особливості правового регулювання виробництва рибної продукції. Правове регулювання вирощування і реалізації високопродуктивного насіння зернових культур. Правове забезпечення селекційної роботи та розвитку діяльності по виведенню нових сортів і гібридів сільськогосподарських культур. Правова охорона прав на сорти рослин. Правове регулювання бджільництва.

4. ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Предмет і система аграрного права

Питання для обговорення

1. Поняття аграрного права як навчальної дисципліни, галузі законодавства та права.
2. Поняття предмета та методу аграрного права.
3. Принципи аграрного права.
4. Система аграрного права та його співвідношення з іншими галузями права.

Список нормативних актів та літератури

Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві: Закон України від 15.05.1992 р., № 2436-XII // Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – № 28. – Ст. 387.

Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки: Указ Президента України від 03.12.1999 р. // Офіц. вісн. України. – 1999. – № 49. – Ст. 2400.

Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 р. № 1877-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2004. – № 49. – Ст. 527.

Про основні засади державної політики на період до 2015 р.: Закон України від 15.10.2005 р. № 2982-IV // Там же. – 2006. – № 1. – Ст. 17.

Аграрне право: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. П. Жушман, В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко та ін.; за ред. В. П. Жушмана та А. М. Статівки. – Х.: Право, 2010. – 296 с.

Аграрне право України: підруч. / В. М. Єрмоленко, О. В. Гафурова, М. В. Гребенюк та ін.; за заг. ред. В. М. Єрмоленка. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 608 с.

Аграрне право України: підруч. / за ред. В. З. Янчука. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – С. 12-39.

Аграрне право України: підруч. / за ред. О. О. Погрібного. – К.: Істина, 2007. – 448 с.

Мартемьянов В. С. Хозяйственное право: учеб. / В. С. Мартемьянов. – М., 1994. – Т.1. – С. 17-18.

Т е м а 2. Джерела (форми) аграрного права

П и т а н н я д л я о б г о в о р е н н я

1. Поняття та особливості джерел (форм) аграрного права.
2. Класифікація джерел аграрного права.
3. Конституція України і Закони України як джерела аграрного права.
4. Укази Президента України, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, органів державної влади та місцевого самоврядування в системі джерел аграрного права.
5. Характеристика, види та юридична сила внутрішньогосподарських локальних нормативних актів як джерел аграрного права.
6. Роль і значення узагальнень судової практики в забезпеченні належного правозастосування в аграрному секторі економіки.
7. Засоби вдосконалення аграрного законодавства.

2.1. Правління сільськогосподарського виробничого кооперативу (СГВК) “Урожай” розглянуло свій Статут і затвердило його з такими поправками: 1) порядок вступу до кооперативу і виходу з нього, а також розміри та порядок надання вступного внеску і паю повинні визначитися в кожному окремому випадку залежно від матеріального становища заявників; 2) осіб, виключених із кооперативу, вдруге не приймати в кооператив; 3) осіб, яких було притягнуто до кримінальної відповідальності, в кооператив не приймати, а його членів з кооперативу виключити.

Затверджений Статут був переданий до райдержадміністрації для державної реєстрації.

Які дії райдержадміністрації стосовно реєстрації такого Статуту?

Чи повинен бути зареєстрований цей документ? Яка юридична сила актів органів управління СГВК? За яких умов акти органів управління СГВК можуть визнаватися джерелами аграрного права?

2.2. *Які з наведених нижче прикладів належать до внутрішньогосподарських локальних нормативних актів:*

а) рішення загальних зборів членів сільськогосподарського виробничого кооперативу про затвердження правил внутрішнього трудового розпорядку кооперативу;

б) розпорядження голови обласної державної адміністрації про формування продовольчого фонду області;

в) наказ директора державного сільськогосподарського підприємства про звільнення головного зоотехніка Петрова у зв'язку із систематичним порушенням ним трудової дисципліни;

г) рішення установчих зборів про створення сільськогосподарського акціонерного товариства;

д) рішення голови фермерського господарства про початок посівної компанії.

Обґрунтуйте своє рішення.

2.3. Відкрите АТ “Колос” вирішило виступити засновником сільськогосподарського виробничого кооперативу. Для цього на установчих зборах прийнято Статут кооперативу, який передано разом із протоколом установчих зборів до державного реєстратора. У реєстрації Статуту кооперативу було відмовлено на тій підставі, що для його затвердження необхідно збирати загальні збори членів кооперативу, щоб вирішити питання, чи потрібно реєструвати цей кооператив, бо в районі вже зареєстровано два аналогічні.

Чи є правомірною відмова держреєстратора? Які документи необхідно подати для реєстрації кооперативу? Якими нормативними актами слід користуватися для вирішення цих питань?

2.4. Працівник сільськогосподарського АТ “Україна” Петренко звернувся до райдержадміністрації із заявою про виділення йому у власність земельної ділянки в розмірі 0,8 га для ведення особистого селянського господарства. Райдержадміністрація дала відповідь, що попередню згоду на виділення земельної ділянки має дати правління АТ, оскільки ведення особистого селянського господарства може заважати основній роботі Петренка.

Чи законна відповідь райдержадміністрації? Якими нормами матеріального права необхідно керуватися в даному випадку?

2.5. Член СГВК “Світанок” Мальцев, ветеринарний лікар цього кооперативу, звернувся до суду з позовом до СГВК про стягнення 1200 грн. При обґрунтуванні своїх вимог він послався на те, що, працюючи в СГВК, з 9 серпня до 6 вересня 2011 р. він перебував у черговій відпустці, а в грудні 2011 р. з поважних причин залишив роботу. По закінченні року підприємство позбавило його права на оплачувану відпустку. У зв’язку з цим Мальцев просив суд стягнути із СГВК 1200 грн за невикористану відпустку.

Представник підприємства не визнав вимог позову і пояснив, що Мальцев вийшов із кооперативу за власним бажанням і у 2011 р. не виконав норм обов’язкової участі, за що був позбавлений плати за відпустку. Заява позивача про те, що він із поважних причин залишив роботу в СГВК, не знайшла підтвердження в матеріалах справи.

Які нормативні акти повинен застосовувати суд при вирішенні цієї справи? Яка юридична сила актів колегіальних органів управління СГВК? Чи підлягає задоволенню позов Мальцева?

2.6. Член сільськогосподарського кооперативу “Джерело” Гончаренко уклав договір оренди землі з фермерським господарством “Соняшник”, згідно з яким фермерському господарству надавалася в користування земельна ділянка розміром 7 га ріллі терміном на три роки. Державна районна адміністра-

ція відмовила в реєстрації договору оренди на тій підставі, що земельну ділянку Гончаренка не можна вилучати, оскільки вона входить до неподільного фонду кооперативу.

Який правовий режим неподільного фонду сільськогосподарського кооперативу? Чи правомірною відмова держадміністрації? Якими нормативними актами регулюються правовідносини по оренді землі?

2.7. Голова фермерського господарства “Баштан” звернувся до районного управління агропромислового розвитку з проханням роз’яснити, який податок він має платити за землю, що знаходиться в його власності і користуванні на праві оренди?

Якими нормативними актами слід керуватися в даному випадку? Розкрийте сутність фіксованого сільськогосподарського податку.

2.8. Ковальов, який працював у колективному сільськогосподарському підприємстві (КСГП) “Андріївське”, у 55 років оформив пенсію, але продовжував працювати на цьому ж підприємстві. У січні 1997 р. він помер. Після його смерті КСГП “Андріївське” отримало Державний акт на право колективної власності на землю. У списки на паювання Ковальова не внесли. Син Ковальова звернувся до суду з позовом про визнання права його батька на земельну частку (пай) на тій підставі, що на момент паювання земель КСГП його батько був живий. Син Ковальова просив суд визнати його спадкоємцем і виділити земельну ділянку.

Якими нормативними актами має користуватися суд для вирішення справи? Який порядок розпаювання земельних ділянок?

2.9. Пушкар (інвалід II групи) після смерті матері у 2001 р. оформив спадок і став власником земельної частки (паю). У квітні 2007 р. він звернувся до правління сільськогосподарського кооперативу “Подолінський” із заявою про укладення договору оренди земельної частки (паю). Договір з ним був підписаний, і в правлінні пообіцяли виплатити орендну плату в кінці сільсь-

когосподарського року. У жовтні 2007 р. Пушкарю в орендній платі було відмовлено з посиланням на те, що відповідні документи підприємство не встигло оформити, і виплату орендної плати обіцяли лише в наступному році. Крім того, Пушкаря повідомили, що за реєстрацію договору оренди він повинен сплатити 50 грн.

Пушкар звернувся за консультацією до юриста.

До якого органу він може оскаржити дії сільськогосподарського кооперативу? Якими нормативними актами регулюється право на земельні та майнові частки (пай)? Який порядок визначення розміру орендної плати?

2.10. Статут сільськогосподарського кооперативу “Садовий” містить положення, згідно з яким:

– вартість майнового та земельного паю члена кооперативу залежить від трудового внеску (враховується стаж роботи, розмір заробітної плати);

– член кооперативу має право на одержання свого майнового і земельного паю по закінченні сільськогосподарського року через 2 роки після виходу з кооперативу;

– частка доходу на пай не сплачується з припиненням членства в кооперативі;

– вступні внески членів кооперативу сплачуються лише грошима;

– член кооперативу при виході з нього може отримати пропорційно розміру свого паю частину майна кооперативу, яка збільшується за рахунок доходу кооперативу від господарської діяльності.

Прокоментуйте законність даних положень Статуту.

С п и с о к н о р м а т и в н и х а к т і в т а л і т е р а т у р и

Конституція України // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-4 // Там же. – 2003. – № 18-22. – Ст. 144.

Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1991. – № 49. – Ст. 682.

Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003 р. // Там же. – 2003. – № 29. – Ст. 232.

Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р. // Там же. – 2003. – № 45. – Ст. 363.

Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 17.07.1997 р. // Там же. – 1997. – № 39. – Ст. 261.

Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 рр.: Закон України від 18.01.2001 р. // Там же. – 2001. – № 11. – Ст. 52.

Бейкун А. Співвідношення Конституції України та інших нормативно-правових актів з питань регулювання аграрних і земельних відносин / А. Бейкун // Право України. – 2000. – № 3. – С. 45.

Аграрне право: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. П. Жушман, В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко та ін.; за ред. В. П. Жушмана та А. М. Статівки. – Х.: Право, 2010. – 296 с.

Аграрне законодавство України: проблеми ефективності: моногр. / за ред. В. І. Семчика. – К.: ІДП НАН України, 1998. – 245 с.

Быстров Г. Е. Источники советского сельскохозяйственного права / Г. Е. Быстров. – М.: Изд-во МГУ, 1985. – 190 с.

Панченко В. В. Внутрішньогосподарські локальні нормативно-правові акти сільськогосподарських підприємств як форма аграрного права: моногр. / В. В. Панченко. – Х.: С.А.М., 2012. – 176 с.

Титова Н. І. До поняття та характеристики аграрного законодавства України / Н. І. Титова, А. А. Нацюк // Держава і право: зб. наук. пр.: Юрид. та політ. науки. – Вип. 11. – С. 393-398.

Тема 3. Аграрні правовідносини

Питання для обговорення

1. Поняття та особливості аграрних правовідносин, їх елементи.

2. Класифікація аграрних правовідносин, їх співвідношення з правовідносинами суміжних галузей права.

3. Юридичні факти як підстава виникнення, зміни та припинення аграрних правовідносин.

3.1. Сільськогосподарський виробничий кооператив “Східний” уклав договори на:

- будівництво ремонтної майстерні та відгодівельного майданчика з будівельно-ремонтним управлінням “Промбуд”;
- реалізацію зерна, молока та м’яса із заготівельною організацією;

- проведення скирдування соломи в кількості 450 ц з чотирма колишніми членами КСГП;

- будівництво і експлуатацію молочного цеху з фермерським господарством “Петровське”;

- співпрацю з виконавчим директором кооперативу.

Який характер правовідносин, що виникають з даних договорів?

3.2. Фермерське господарство “Польове” з переробним підприємством уклало договори контракції насіння соняшнику та цукрових буряків. Фермерське господарство своєчасно і в повному обсязі виконало свої зобов’язання за договором. Переробне підприємство прострочило виконання обов’язку щодо оплати поставленої продукції, внаслідок чого фермерське господарство не змогло своєчасно виконати податкові зобов’язання перед бюджетом, і до нього були застосовані фінансові санкції.

Дайте аналіз правової природи правовідносин, що виникли. Якими галузями права регулюються ці правовідносини?

3.3. Визначте характер правовідносин на вказаних нижче прикладах:

1) Савченко отримує земельну ділянку для заняття садівництвом та будівництва садового будиночку;

2) голова фермерського господарства укладає трудовий договір з громадянином Лісовим;

3) члену сільськогосподарського кооперативу Павленку повертається його пай у зв'язку з припиненням членства в кооперативі;

4) відносини з приводу відшкодування шкоди, заподіяної сільськогосподарському кооперативу колишнім членом кооперативу Петренком, виключеним за систематичне порушення Статуту та Правил внутрішнього розпорядку.

Чи є вказані правовідносини предметом правового регулювання аграрного права?

3.4. Пенсіонер (інвалід II групи), член СГВК “Ланок” Козуб звернувся до суду з позовом до кооперативу, оскільки норми мінімальної трудової участі для нього були встановлені як для особи з повною працездатністю. Суд відмовив у прийнятті позовної заяви, мотивуючи відмову тим, що трудові відносини членів сільськогосподарських кооперативів відповідно до положень КЗпП України регулюються локальними актами (Статутом, Правилами внутрішнього розпорядку тощо).

Дайте аналіз правової природи відносин, що виникли. Нормами якої галузі права регулюються вказані відносини? Чи правомірна відмова суду?

3.5. Нестеренко, отримавши у спадок майновий пай свого батька – колишнього члена КСП – та земельну ділянку сільськогосподарського призначення розміром 5 га, вирішив вступити у члени СГВК або стати учасником ТОВ, що розташоване поблизу. Для роз'яснення йому правил членських відносин у сільськогосподарських кооперативах та його участі в ТОВ Нестеренко звернувся до юридичної консультації.

Надайте письмову консультацію. Зробіть порівняльний аналіз правового регулювання вказаних у завданні відносин.

3.6. Член фермерського господарства Нестеренко та залучений на період жнив сезонний працівник Томанський, перебуваючи в нетверезому стані, через необережне поводження з вогнем підпалили сіноховище, внаслідок чого фермерському господарству було завдано шкоди на суму 5 тис. грн.

Голова фермерського господарства звернувся до суду з позовом про відшкодування завданих збитків з Нестеренка і Томанського в повному обсязі солідарно. Нестеренко заперечував проти позову через те, що він є членом господарства, а не найманим працівником, а тому від відшкодування шкоди він має бути звільнений.

Дайте аналіз правової природи правовідносин, що виникли. Нормами якої галузі права регулюються вказані правовідносини? Яке рішення має прийняти суд?

3.7. Онищенко, вступаючи у члени СГВК “Дари ланів”, відповідно до Статуту зробив вступний внесок у сумі 1000 грн та як пайовий внесок – земельну ділянку розміром 2 га і сільськогосподарської техніки (сіялки). Ще одну земельну ділянку розміром 4 га і трактор, що належать йому на праві власності, він передав кооперативу в оренду строком на 5 років.

Який характер правовідносин, що виникли? Чи є дані правовідносини аграрними?

С п и с о к н о р м а т и в н и х а к т і в т а л і т е р а т у р и

Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України в ред. від 20.11.2012 р. № 5495-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 1997. – № 39. – Ст. 229.

Про господарські товариства: Закон України // Там же. – 1991. – № 49. – Ст. 682.

Аграрне право: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. П. Жушман, В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко та ін.; за ред. В. П. Жушмана та А. М. Статівки. – Х.: Право, 2010. – 296 с.

Аграрне право України: підруч. / В. М. Єрмоленко, О. В. Гафурова, М. В. Гребенюк та ін.; за заг. ред. В. М. Єрмоленка. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 608 с.

Аграрне право України: підруч. / за ред. В. З. Янчука. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – С. 12-39.

Аграрне право України: підруч. / за ред. О. О. Погрібного. – К.: Істина, 2007. – 448 с.

Халфина Р. О. Общее учение о правоотношении / Р. О. Халфина. – М.: Юрид. лит., 1974.

Уркевич В. Ю. Проблеми теорії аграрних правовідносин / В. Ю. Уркевич. – Х.: Харків юрид., 2007. – 496 с.

Т е м а 4. Державно-правове регулювання сільського господарства в Україні

П и т а н н я д л я о б г о в о р е н н я

1. Поняття, сутність і принципи державного регулювання сільського господарства в Україні.

2. Форми і методи державно-правового регулювання сільського господарства.

3. Система і компетенція органів, що здійснюють державне регулювання сільським господарством.

4. Основні напрямки державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників.

5. Правове регулювання оподаткування в сільському господарстві.

4.1. Голова фермерського господарства “Польове” звернувся до юридичної консультації за роз’ясненням, який податок він має сплатити за землю, що перебуває у його власності й користуванні на праві оренди.

Підготуйте відповідь. Якими нормативними актами слід керуватися в даному випадку?

4.2. Під час перевірки стану продуктивності тваринництва в сільськогосподарському кооперативі “Корівка” управлін-

ня агропромислового розвитку обласної державної адміністрації виявило грубі порушення ветеринарно-санітарних правил щодо профілактики та ліквідації інфекційних хвороб тварин. У зв'язку з цим були прийняті рішення: 1) правління кооперативу звільнити з посади головного зоотехніка Сидоренка; 2) рекомендувати загальним зборам членів кооперативу розглянути питання про звільнення з посади голови кооперативу Ларіна до закінчення строку його повноважень; 3) стягнути штраф у розмірі п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з кооперативу у дохід держави.

Дайте письмовий висновок щодо прийнятих рішень.

4.3. Районна державна адміністрація своїм рішенням зобов'язала всі сільськогосподарські підприємства району обов'язково застрахувати велику рогату худобу і овець у страховій компанії “Добробут”. Юрисконсульт сільськогосподарського АТ “Світанок”, вважаючи дане рішення незаконним, оскільки порушується принцип свободи договірних відносин, оскаржив його в суді.

Чи правомірне рішення райдержадміністрації? Яким має бути рішення суду?

4.4. Місцева рада відмовила в реєстрації договорів оренди земельних часток (паїв) на таких підставах: 1) договір був укладений не безпосередньо з кожним власником сертифіката на право користування земельною часткою: декілька орендодавців – власників сертифікатів особисто не з'явилися до реєструючого органу і надіслали документи поштою; 2) за реєстрацію договору не був сплачений реєстраційний збір; 3) у договорі оренди земельної частки зазначається пункт “сума договору (у гривнях)”, не передбачений Типовим договором.

Чи правомірна відмова місцевої ради? Прокоментуйте ситуацію.

4.5. Голова ВАТ “Лебединська рибоводно-меліоративна станція” Сумської обл. звернувся до Головного управління агропромислового розвитку з проханням надати часткову компен-

сацію вартості складної сільськогосподарської техніки (колісний трактор Т-150 К вартістю 220 тис. грн) за рахунок Державного бюджету.

Начальник Головного управління агропромислового розвитку Кузьмін відмовив у наданні компенсації, мотивуючи тим, що господарство має заборгованість по сплаті фіксованого сільськогосподарського податку за I квартал податкового року.

Чи обґрунтована відмова Кузьміна? Який порядок використання коштів Держбюджету на компенсацію вартості сільськогосподарської техніки?

4.6. Голова фермерського господарства “Квіткар” вирішив укласти кредитний договір, погасити заборгованість по орендній платі за земельні ділянки, орендовані у фізичних осіб. Через відсутність у господарстві юриста він звернувся до юридичного відділу районного управління агропромислового розвитку з проханням надати консультацію щодо отримання ним державної позики чи кредиту під заставу цукрових буряків і насіння соняшнику.

Надайте консультацію. На які види державної підтримки може розраховувати фермерське господарство?

С п и с о к н о р м а т и в н и х а к т і в т а л і т е р а т у р и

Про ветеринарну медицину: Закон України від 25.06.1992 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2005. – № 9. – Ст. 180.

Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI // Там же. – 2011. – № 13-17. – Ст. 112.

Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон України від 01.06.2000 р. № 1775-III // Там же. – 2000. – № 36. – Ст. 299.

Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-4 // Там же. – 2003. – № 18-22. – Ст. 144.

Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 2004 р. // Там же. – 2004. – № 49. – Ст. 527.

Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою: Закон України від 09.02.2012 р. № 4391-VI // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 19. – Ст. 708.

Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування тварин на випадок загибелі, знищення, вимушеного забою, від хвороб, стихійних та нещасних випадків: постанова Кабінету Міністрів України від 23.04.2003 р. № 590 // Там же. – 2003. – № 17. – Ст. 780.

Про Міністерство аграрної політики та продовольства України: Указ Президента України від 23.04.2011 р. № 500/2011 // Там же. – 2011. – № 13. – Ст. 1326.

Про затвердження типових положень про Головне управління агропромислового розвитку обласної, управління агропромислового розвитку Севастопольської міської, районної державних адміністрацій: постанова Кабінету Міністрів України від 25.07.2007 р. № 967 // Там же. – 2007. – № 55. – Ст. 2224.

Про затвердження Порядку використання коштів державного бюджету, що спрямовуються на часткову компенсацію вартості складної сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва: постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2007 р. // Там же. – 2007. – № 16. – Ст. 604.

Аграрне право України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. П. Жушман, В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко та ін.; за ред. В. П. Жушмана та А. М. Статівки. – Х.: Право, 2010. – 296 с.

Аграрне право України: підруч. / В. М. Єрмоленко, О. В. Гафурова, М. В. Гребенюк та ін.; за ред. В. М. Єрмоленка. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 608 с.

Науково-практичний коментар до Закону України “Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою” / за ред. А. М. Статівки. – Х.: Юрайт, 2013. – 432 с.

Тема 5. Суб'єкти аграрного права. Фізичні особи як учасники аграрних правовідносин

Питання для обговорення

1. Поняття та ознаки суб'єктів аграрного права, їх класифікація.

2. Особливості правового становища кооперативних та корпоративних сільськогосподарських підприємств: порівняльна характеристика.

3. Аграрна біржа як суб'єкт аграрного права.

4. Правове становище аграрного фонду як суб'єкта аграрних правовідносин.

5. Загальна характеристика правового становища фізичних осіб як суб'єктів аграрних правовідносин.

6. Поняття права членства у сільськогосподарських підприємствах кооперативного типу.

7. Правовий статус громадян як засновників та учасників сільськогосподарських підприємств корпоративного типу.

8. Підстави, порядок, умови та правові наслідки припинення права членства і права участі фізичних осіб у підприємствах кооперативного та корпоративного типу.

9. Правовий статус найманих працівників у сільському господарстві.

5.1. Сільськогосподарський кооператив “Колос” подав документи до райдержадміністрації для реєстрації кооперативу. Райдержадміністрація відмовила в реєстрації на тій підставі, що в Статуті не визначено, який саме сільськогосподарський кооператив створюється.

Чи законні дії райдержадміністрації? Які юридичні ознаки властиві сільськогосподарським кооперативам? Які види сільськогосподарських кооперативів передбачені чинним законодавством? Дати письмову відповідь.

5.2. Сільськогосподарське акціонерне товариство “Веселка”, фермерське господарство “Зоря” та 15 громадян, колишніх членів КСП, вирішили об'єднатися для створення підприємства іншої форми господарювання. Для цього вони звернулися до юридичного відділу районного управління агропромислового розвитку з проханням дати пояснення щодо цих питань.

Який вид підприємства вони можуть створити? Який порядок його створення? Які документи необхідно надати? Дати письмову відповідь.

5.3. Міжгосподарське підприємство по відгодівлі худоби “Україна” доставило свою худобу на м’ясокомбінат на власному транспорті. М’ясокомбінат не сплатив йому витрати з транспортування і розвантаження тварин.

Чи можуть пред’явити претензії до м’ясокомбінату з приводу відшкодування збитків акціонерне товариство і два виробничих кооперативи – учасники міжгосподарського підприємства, або саме спільне міжгосподарське підприємство? Якою правосуб’єктністю користуються господарства, що увійшли до складу виробничого об’єднання?

5.4. Два фермерських господарства, виробничий сільськогосподарський кооператив і товариство з обмеженою відповідальністю вирішили стати засновниками міжгосподарського об’єднання. На установчих зборах були визначені головні завдання об’єднання, обрана його рада. При обговоренні Статуту виробничого об’єднання виникли такі питання.

Чи впливатиме на розмір пайового внеску майнове становище підприємств-учасників? У якому порядку буде розподілятися вироблена продукція? За якими тарифними ставками провадитиметься оплата праці і який режим праці на ньому буде встановлений.

Дайте відповіді на запитання, що виникли.

5.5. Правління сільськогосподарського виробничого кооперативу “Перемога” встановило для Семенова при прийомі у члени кооперативу випробувальний термін, а після закінчення цього строку зобов’язало його понад вступний внесок передати до пайового фонду ще й додатковий пай, який забезпечить йому право дорадчого голосу в кооперативі. Семенов звернувся в районне управління агропромислового розвитку з проханням пояснити йому таке:

а) чи правомірні вимоги правління кооперативу? б) який порядок та умови прийому в члени кооперативу? в) чи всі члени кооперативу мають однакові права?

Підготувати письмову відповідь.

5.6. Воронін звернувся до райдержадміністрації із заявою про виділення йому земельної ділянки для ведення фермерського господарства. У зв'язку з дефіцитом сільськогосподарських угідь йому було виділено земельну ділянку на неосвоєній території. Щоб почати спорудження житла та сільськогосподарських будівель, Воронін звернувся у банк із проханням надати йому позику. Банк відмовив, посилаючись на те, що вільних коштів на той час не було.

Чи законна відмова банку? З яких коштів здійснюється підтримка фермерських господарств у даному випадку?

5.7. Правління сільськогосподарського кооперативу відмовило Іщенку в прийомі його у члени з таких причин:

- відсутність сільськогосподарської освіти;
- він є акціонером сільськогосподарського акціонерного товариства;
- не має у власності земельної ділянки сільськогосподарського призначення, яку необхідно передати в користування кооперативу;
- постійно проживає в обласному центрі.

Які юридичні факти є перешкодою для виконання членами кооперативу членських зобов'язань у кооперативі?

5.8. У Статуті аграрної біржі, який був поданий на державну реєстрацію, викладено, що членство на біржі припиняється у разі:

- 1) закінчення строку договору про придбання біржового місця;
- 2) виходу або виключення юридичної особи зі складу членів біржі внаслідок:
 - а) прийняття рішення членом біржі про вихід;
 - б) ліквідації юридичної особи – члена біржі;
 - в) притягнення члена біржі до кримінальної відповідальності;
 - г) порушення членом біржі вимог статуту;
 - д) тривалої хвороби члена біржі;

е) порушення членом біржі правил біржової торгівлі.

Які підстави та порядок припинення членства в аграрній біржі? Які органи приймають рішення про виключення юридичної особи зі складу членів біржі?

5.9. Сидоренко за домовленістю з членами сім'ї – дружиною, сімнадцятирічним сином, восьмирічною донькою, а також матір'ю похилого віку – подав заяву голові виробничого сільськогосподарського кооперативу “Лісова казка” про вступ до кооперативу. У своїй заяві він просив прийняти всіх членів сім'ї до кооперативу, а його як главу сім'ї – асоційованим членом цього кооперативу. Голова виробничого сільськогосподарського кооперативу відмовив прийняти у члени кооперативу доньку через те, що вона не досягла 16-річного віку, і матір Сидоренка у зв'язку з пенсійним віком. Голова кооперативу без будь-якої мотивації відмовив і Сидоренку у прийомі в кооператив асоційованим членом.

Яке рішення повинен прийняти голова виробничого кооперативу? Який порядок і правила вступу до кооперативу? Дайте аргументовані правові висновки. Охарактеризуйте правовий стан асоційованих членів кооперативу.

5.10. Голова правління сільськогосподарського кооперативу “Врожай” відмовився задовольнити заяву Чубукіна про вступ до кооперативу. Свою відмову він мотивував тим, що кооперативу потрібні лише дипломовані механізатори, які зроблять вступний внесок у вигляді сільськогосподарської техніки (міні-тракторів, сіялок, плугів тощо).

Дії голови правління Чубукін оскаржив у районному місцевому суді. Суддя порекомендував йому забрати заяву і звернутися з нею до загальних зборів кооперативу.

Чи є законною відмова голови правління сільськогосподарського кооперативу “Врожай”? Який порядок оскарження відмови про вступ до кооперативу? Дати письмову відповідь.

5.11. АТ “Світанок” у своєму Статуті і Правилах внутрішнього трудового розпорядку закріпило положення, згідно з

яким президент цього товариства одноособово має право приймати рішення про виключення з товариства засновників та учасників, які:

- порушують Статут і Правила внутрішнього трудового розпорядку;

- виїжджають на проживання в іншу місцевість;

- не виробляють установлені кількості вихододнів;

- працюють на виборних посадах або у сфері соціального побутового обслуговування.

Засновники АТ “Світанок” Губін та Орлик, а також акціонер Прохоров звернулися до районної прокуратури із заявою про визнання цих положень недійсними та виключення їх із установчих документів, а також із клопотанням визнати вибори президента АТ Василюка недійсними, оскільки він раніше притягувався до кримінальної відповідальності за хабарництво.

Який порядок оскарження прийнятих рішень? Яке рішення повинен прийняти прокурор? Права та обов’язки засновників та учасників АТ, а також його посадових осіб?

5.12. Жителі м. Харкова Савченко та Моргун звернулися до райдержадміністрації с-ща Дергачі з заявою про виділення їм 250 га ріллі для організації фермерського господарства в с. Черкаська Лозова. Савченко та Моргун у своїй заяві повідомили, що вони закінчили Харківський сільгоспінститут, мають на праві власності трактор і сільськогосподарський реманент і не тільки бажають, але й мають усі можливості створити фермерське господарство.

Не задовольнивши вимог заявників, райдержадміністрація повідомила, що вони повинні переїхати на постійне місце проживання разом із членами сім’ї у с. Черкаська Лозова, і тільки після двох років постійного проживання там можуть звернутися з повторною заявою про виділення їм земельної ділянки розміром не більше 40 га.

Дати письмову відповідь на такі запитання. Чи правомірна відмова райдержадміністрації? Які права та обов’язки громадян при створенні фермерського господарства? Який порядок створення фермерського господарства?

5.13. Члени КСП після його реорганізації створили ТОВ “Зодіак”. Його учасники внесли як вклад земельні та майнові паї, які одержали після розпаювання землі та майна КСП.

Для закупівлі сільгосптехніки, гербіцидів, паливо-мастильних та інших матеріалів директор ТОВ “Зодіак” змушений був звернутися в банк “Україна” для надання йому кредиту.

Банк дав згоду, але за умови застави землі ТОВ “Зодіак” та основних засобів виробництва, а також застави будинків, які належать на праві приватної власності директору, головному бухгалтеру та голові ревізійної комісії товариства “Зодіак”, у забезпечення кредиту.

Директор підписав від імені товариства кредитний договір і договір застави майна і землі, а також застави свого будинку та будинків головного бухгалтера і голови ревізійної комісії, що належать їм на праві приватної власності.

Головний бухгалтер, не погодившись із діями директора, подав заяву про свій вихід із товариства. Директор задовольнив заяву і видав розпорядження про звільнення.

Чи правомірні вимоги банку “Україна”? Які права та обов’язки членів ТОВ “Зодіак”? Який порядок припинення членства та розрахунків з членами ТОВ? Межі та порядок відповідальності членів ТОВ.

5.14. Окремі сільськогосподарські кооперативи при розгляді заяв своїх членів про вихід із кооперативу приймали наведені нижче рішення:

1. Відпускати із кооперативу його членів тільки за умови передачі ними земельних часток в оренду цьому кооперативу.

2. Задовольняти прохання про вихід із кооперативу тільки після закінчення сільськогосподарського року.

3. Відпускати із кооперативу його членів лише у випадку їх відмови одержати майновий пай у натурі.

Дати висновок про законність та обґрунтованість даних рішень. У якому порядку член кооперативу може оскаржити неправомірні рішення?

5.15. У зв'язку з необхідністю виконання електрозварювальних робіт під час будівництва свиноферми виробничо-сільськогосподарське кооперативне об'єднання (КО) “Світязь” уклало трудовий контракт строком на один рік із Шумейком, робітником тракторного заводу ім. Орджонікідзе.

При укладенні контракту сторони домовилися, що Шумейко буде виконувати в КО “Світязь” електрозварювальні роботи у вільний від основної роботи час, а також у святкові і вихідні дні з подвійною оплатою виконаного обсягу робіт.

Через 6 місяців після укладення контракту голова правління КО “Світязь” видав наказ про оголошення Шумейку догани за відсутність його без поважних причин на загальних зборах кооперативу “8 Березня”, який входить до об'єднання, де він виконував електрозварювальні роботи. Ще через місяць Шумейку було відмовлено у подвійній оплаті за виконувану роботу з посиланням на те, що положенням про оплату праці, затвердженим КО “Світязь”, подвійна оплата праці у вихідні та святкові дні не передбачена.

Шумейко, через те що кооперативне об'єднання порушило умови контракту, відмовився виконувати електрозварювальні роботи. Голова правління КО “Світязь”, керуючись відповідними положеннями Статуту та Правилами внутрішнього трудового розпорядку, видав наказ про розірвання трудового контракту.

Шумейко оскаржив накази і дії голови правління кооперативного об'єднання “Світязь” у суді.

Зробити письмовий правовий аналіз спору.

С п и с о к н о р м а т и в н и х а к т і в т а л і т е р а т у р и

Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-4 // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 18-22. – Ст. 144.

Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. № 514-6 // Там же. – 2008. – № 50-51. – Ст. 384.

Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. № 1576 // Там же. – 1991. – № 49. – Ст. 682.

Про колективне сільськогосподарське підприємство: Закон України від 14.02.1992 р. № 2114-12 // Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – № 20. – Ст. 272.

Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р. № 973-4 // Там же. – 2003. – № 45. – Ст. 363.

Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 17.07.1997 р. № 469/97-ВР // Там же. – 1997. – № 393. – Ст. 261.

Статут аграрної біржі, затверджений постановою Кабінету Міністрів України “Про створення Аграрної біржі” від 26.12.2005 р. № 1285 // Офіц. вісн. України. – 2005. – № 48. – Ст. 2400.

Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки: Указ Президента України від 03.12.1999 р. // Там же. – 1999. – № 49. – Ст. 2400.

Аграрне право: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. П. Жушман, В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко та ін.; за ред. В. П. Жушмана та А. М. Статівки. – Х.: Право, 2010. – 296 с.

Кооперативне право: підруч. / за ред. В. І. Семчика. – К.: Ін-Юре, 1998. – 336 с.

Федорович В. Регулювання, створення, реорганізація та припинення сільськогосподарських кооперативів: правові питання / В. Федорович // Право України. – 1998. – № 2. – С.53.

Титова Н. Права членів сільськогосподарських кооперативів: тенденції та проблеми їх законодавчого забезпечення / Н. Титова // Там же. – 2000. – № 2. – С.25.

Уркевич В. Ю. Становлення сільськогосподарських кооперативів в умовах ринкової економіки України: деякі правові аспекти: моногр. / В. Ю. Уркевич. – Х.: Одиссей, 2004. – 120 с.

Гафурова О. В. Сільськогосподарські виробничі кооперативи: права та обов'язки членів: моногр. / О. В. Гафурова. – К.: МАУП, 2006. – 200 с.

Тема 6. Правове становище державного (комунального) сільськогосподарського підприємства

Питання для обговорення

1. Поняття, юридичні ознаки та загальна характеристика правового становища державних (комунальних) сільськогосподарських підприємств.

2. Державне (комунальне) сільськогосподарське підприємство як суб'єкт майнових прав.

3. Правові засади управління державним (комунальним) сільськогосподарським підприємством. Система органів управління в державних (комунальних) сільськогосподарських підприємствах. Правове становище директора (керівника) державного (комунального) сільськогосподарського підприємства, його компетенція. Повноваження трудового колективу підприємства.

4. Особливості припинення діяльності державного (комунального) сільськогосподарського підприємства.

6.1. У процесі приватизації державного підприємства дослідного господарства “Елітне” прийнято рішення про передачу 30 % акцій акціонерному товариству “Добробут”, 25 % акцій – працівникам підприємства, що приватизується, а решту залишити в державній власності.

Прокоментуйте законність прийнятого рішення. Який порядок приватизації такого виду державних сільськогосподарських підприємств встановлено законом?

6.2. Управління агропромислового розвитку обласної державної адміністрації зобов'язало всі державні сільськогосподарські підприємства області розробити бізнес-плани і представити начальнику цього управління на затвердження. Юрисконсульт державного сільськогосподарського підприємства “Племресурс” оскаржив дане рішення в суді.

Яке рішення має прийняти суд? Підготуйте проект даного судового рішення.

6.3. Директор державної агрофірми “Слобожанка” звернувся до управління агропромислового розвитку районної державної адміністрації за дозволом продати сільськогосподарському кооперативу “Колос”, розташованому поблизу, два вантажних автомобілі та токарний верстат. Начальник управління відмовив у проханні, мотивуючи тим, що агрофірма не має права розпоряджатися закріпленим за нею майном.

Дайте письмовий висновок з цього питання.

6.4. Цегельний завод, що декілька років не працював, перебував на балансі державного відгодівельного підприємства. Районна державна адміністрація прийняла рішення про безкоштовну передачу цього заводу як недіючого комунальному підприємству “Промбуд”.

Чи правомірне рішення райдержадміністрації?

6.5. Згідно з наказом директора державного сільськогосподарського підприємства “Шовкопряд” фермерському господарству “Садове” був переданий за договором оренди з наступним викупом непрацюючий консервний цех. Трудовий колектив підприємства розцінив дії директора як неправомірні і звернувся за роз’ясненням до юридичного управління районної державної адміністрації.

Прокоментуйте ситуацію і дайте обґрунтовану відповідь.

6.6. Директор ДСП “Ялтушки” продав фермерському господарству “Березень” приміщення ферми, трактор Т-150 та 10 т елітного насіння соняшнику. Кошти, що надійшли від продажу ферми, трактора та насіння, були направлені у фонд заробітної плати і в подальшому витрачені на виплату заробітної плати робітникам господарства.

Чи правомірні дії директора ДСП? Який порядок відчуження майна державного підприємства?

6.7. Державне дослідне господарство “Правдинське” внаслідок приватизації було реорганізовано в акціонерне товариство “Україна”. На зборах уповноважених було прийнято рі-

шення про безоплатну передачу частки державного майна працівникам господарства відповідно до їх трудової участі у виробництві. Із заявами про безоплатне отримання частки майна звернулися 8 пенсіонерів – колишніх працівників цього господарства: 3 робітники звільнилися за власним бажанням незадовго до реорганізації і працюють в інших підприємствах, 5 осіб були звільнені з роботи у зв'язку зі скороченням штатів. У задоволенні поданих заяв усім заявникам було відмовлено.

Проаналізуйте ситуацію і дайте письмову відповідь.

6.8. У державному сільськогосподарському підприємстві “Жовтень” у 2007 р. введено в експлуатацію нову ферму. За розпорядженням директора підприємства вартість старого корівника, непридатного до експлуатації, була списана з балансу.

Районне управління агропромислового розвитку заперечувало проти такого рішення, вважаючи, що старий корівник, вартість якого згідно з балансом складає 5 тис. грн, необхідно відновити для подальшого використання за прямим призначенням або як складського приміщення.

Виконуючи вказівку районного управління, державне підприємство здійснило відновлювальні роботи з ремонту корівника і використало 7 тис. грн. Однак для утримання худоби або зберігання насіннєвого фонду приміщення не було пристосовано, і підприємство здало його в оренду сільськогосподарському обслуговуючому кооперативу. Кошти, отримані за оренду корівника, були використані на додаткові виплати пенсіонерам.

Який порядок списання з балансу державного сільськогосподарського підприємства вартості виробничих приміщень? Чи правомірні дії директора підприємства?

6.9. Директор державного сільськогосподарського підприємства “Маяк” затвердив акт про списання з основних фондів трактора Т-150 1993 р. випуску. У акті вказано, що задній міст трактора деформований, радіатор відсутній. У 2001 р. трактор перебував на капітальному ремонті. Причини деформації та відсутності на тракторі деталей директором не з'ясовані.

Який порядок списання з балансу сільськогосподарських

*підприємств будівель, споруд, сільськогосподарської техніки?
Чи були допущені порушення норм чинного законодавства директором підприємства “Маяк”?*

С п и с о к н о р м а т и в н и х а к т і в
т а л і т е р а т у р и

Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-4 // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 18-22. – Ст. 144.

Про особливості приватизації майна в АПК: Закон України від 10.07.1996 р. // Там же. – 1996. – № 41. – Ст. 188.

Про управління об’єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 р. // Офіц. вісн. України. – 2006. – № 41. – Ст. 2726.

Про затвердження порядку відчуження об’єктів державної власності: постанова Кабінету Міністрів України від 06.06.2007 р. № 803 // Там же. – 2007. – № 43. – Ст. 1714.

Про затвердження порядку списання об’єктів державної власності: постанова Кабінету Міністрів України від 8.11.2007 р. № 1314 // Там же. – 2007. – № 86. – Ст. 3168.

Про затвердження Положення про умови і порядок проведення конкурсів з визначення організаторів аукціонів по відчуженню об’єктів державної власності: наказ Фонду державного майна України від 2.08.2010. № 1127 // Там же. – 2010. – № 68. – Ст. 2477.

Про застосування контрактної форми трудового договору з керівником підприємства, що є у загальнодержавній власності: постанова Кабінету Міністрів України від 19.03.1993 р. // 36. постанов. – 1993. – № 6. – Ст. 121.

Про порядок проведення конкурсного відбору керівників держаних суб’єктів господарювання: постанова Кабінету Міністрів України від 3.09.2008 р. № 777 // Там же. – 2008. – № 68. – Ст. 2266.

Курман Т. В. Правовое обеспечение хозяйственной деятельности государственных специализированных сельскохозяйственных предприятий: моногр. / Т. В. Курман – Х.: СПД-ФЛ Чальцев А.В., 2007. – 208 с.

Аграрне право: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. П. Жушман, В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко та ін.; за ред. В. П. Жушмана та А. М. Статівки. – Х.: Право, 2010. – 296 с.

Аграрне право України: підруч. / В. М. Єрмоленко, О. В. Гафурова, М. В. Гребенюк та ін.; за заг. ред. В. М. Єрмоленка. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 608 с.

Аграрне право України: підруч. / за ред. В. З. Янчука. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – С.12-39.

Аграрне право України: підруч. / за ред. О. О. Погрібного. – К.: Істина, 2007. – 448 с.

Т е м а 7. Правове становище фермерського господарства

П и т а н н я д л я о б г о в о р е н н я

1. Поняття та основні юридичні ознаки фермерського господарства.
2. Порядок створення фермерського господарства, його склад і державна реєстрація.
3. Правове регулювання державної підтримки. Кредитування фермерського господарства. Податкові відносини та пільги відповідно до законодавства України.
4. Правовий режим земель та майна фермерського господарства.
5. Правове регулювання праці у фермерському господарстві.
6. Правове регулювання господарської діяльності фермерського господарства.
7. Підстави та порядок припинення діяльності фермерського господарства. Особливості банкрутства фермерського господарства.

7.1. Сім'я Борисенків була членом сільськогосподарського кооперативу “Лан”. Батько Борисенко подав заяву до прав-

ління кооперативу з проханням надати йому право виходу з кооперативу разом із дружиною, сином і донькою з метою створення фермерського господарства. Водночас Борисенко звернувся до райдержадміністрації із заявою про надання йому земельної ділянки площею 50 га у власність для створення фермерського господарства.

Правління кооперативу прийняло рішення на право виходу Борисенка із кооперативу лише після закінчення господарського року, оскільки він працює головним бухгалтером і повинен скласти бухгалтерський звіт за рік. Його дружині дозволили вихід із кооперативу. Дітям Борисенка у виході було відмовлено, оскільки вони закінчили виш, куди для навчання їх направляв і сплачував стипендію кооператив, а тому син і донька Борисенка повинні відпрацювати в кооперативі, як молоді спеціалісти, не менше трьох років.

У наданні земельної ділянки Борисенку було відмовлено з тих підстав, що всі землі роздані іншим фермерам, а він, дружина і діти володіють земельним паєм загальною площею 5 га в кооперативі і мають змогу на цій землі створити фермерське господарство.

Оцініть наведену ситуацію і зробіть письмовий висновок із таких запитань. Який порядок створення фермерського господарства? Чи правомірне рішення правління кооперативу? Який порядок виходу з кооперативу? Який порядок надання земельних ділянок для ведення фермерського господарства? Чи є правомірною відмова в наданні земельної ділянки?

7.2. Рибальченко звернувся до сільської ради з проханням виділити йому земельну ділянку для створення фермерського господарства. Сільський голова повідомив Рибальченка, що він отримає земельну ділянку площею 12 га після сплати ним 1500 грн за проект відведення земельної ділянки.

Дайте юридичну консультацію з приводу порядку надання земель для ведення фермерського господарства.

7.3. Фермерське господарство має 100 га сільськогосподарських земель на праві власності і в оренді. У зв'язку з роз-

ширенням виробництва члени господарства вирішили отримати додаткові землі. Для цього голова господарства запропонував укласти договір оренди землі з власником сусіднього фермерського господарства Грищенком. Договір було укладено, але районна державна адміністрація відмовилася його реєструвати, посилаючись на те, що максимально дозволеною законом площею вони вже володіють, до того ж сусідня земельна ділянка знаходиться у Грищенка в оренді.

Дайте юридичну оцінку ситуації.

7.4. Новопокровська районна державна адміністрація прийняла рішення про виділення земельної ділянки Петренку із земель запасу, які були в оренді ТОВ “Оріон”, і зареєструвала фермерське господарство на його ім’я.

Петренко після одержання розпорядження голови райдержадміністрації звернувся до ТОВ “Оріон” з вимогами звільнити земельну ділянку від посівів і надати йому право вільно користуватися ділянкою, відведеною під фермерське господарство.

ТОВ “Оріон” відмовило у задоволенні вимоги Петренка через те, що земельна ділянка в натурі (на місцевості) не була йому відведена.

Унаслідок тривалих переговорів із ТОВ “Оріон”, Петренко пропустив строк посівних робіт, а тому звернувся зі скаргою до районної ради.

Який порядок відведення земельних ділянок для фермерського господарства? Який порядок розгляду спорів, пов’язаних із відведенням земельних ділянок? Дайте письмову відповідь.

7.5. Мешканці м. Змієва Чечурін та його син із дружиною організували фермерське господарство на виділеній Чечуріну, як голові фермерського господарства, земельній ділянці загальною площею 40 га. За п’ять років господарювання вони побудували жилий будинок, корівник, придбали 20 корів, трактор Т-150К та інший сільськогосподарський реманент.

Син Чечуріна зі своєю дружиною вирішили створити власне фермерське господарство. Вони звернулися до голови господарства з проханням розділити майно і земельну ділянку:

виділити 2/3 майна та земельної ділянки. Чечурін відмовився задовольнити ці вимоги, посилаючись на те, що господарство не повернуло кредит банку. Банк, який надав кредит фермерському господарству в сумі 100 тис. грн, звернувся до державної виконавчої служби із заявою про опис усього майна господарства, в тому числі й земельної ділянки, з метою забезпечення повернення боргу фермерським господарством. Син Чечуріна та його дружина звернулися до суду з позовом до батька Чечуріна про поділ майна.

Який правовий режим майна фермерського господарства? Чи правомірні вимоги сина Чечуріна та його дружини? Оцініть правомірність дій банку. Яке рішення має прийняти суд? Дайте письмову відповідь на запитання.

7.6. Голова фермерського господарства Кузьменко одержав у банку кредит строком на 2 роки для придбання сільгосптехніки. Через рік Кузьменко помер.

Банк звернувся до спадкоємців Кузьменка – членів фермерського господарства – з вимогою повернути кредит. Спадкоємці Кузьменка вважали, якщо кредит був одержаний для потреб усього фермерського господарства, яке є юридичною особою, то немає підстав не тільки для дострокового повернення кредиту, а й взагалі члени цього господарства не несуть відповідальності по цих зобов'язаннях.

Дайте письмову відповідь на такі запитання: у якому порядку проводиться кредитування фермерських господарств? чи має право банк вимагати дострокового повернення кредиту? у якому порядку слід розглядати цей спір і яке рішення по ньому необхідно прийняти?

7.7. Романов після отримання у приватну власність земельної ділянки для ведення фермерського господарства зареєстрував у встановленому порядку фермерське господарство “Яблуневе”. Через деякий час Романов помер, і земельну ділянку, що використовувалася фермерським господарством, отримав у спадщину його син. На зазначеній земельній ділянці син Романова зайнявся вирощуванням сільськогосподарської про-

дукції, діючи при цьому не від імені фермерського господарства, а як фізична особа.

Чи було допущене порушення принципу цільового використання земель з боку сина Романова? Чи має право на подальше функціонування фермерське господарство “Яблуневе”?

7.8. Фермер Свиридов мав 50 га ріллі і стільки ж землі під сінокіс із розташованими на ній природними водоймами.

Він засіяв 25 га ріллі озимою пшеницею, а решту земельної ділянки засадив тютюном. Облдержадміністрація дала вказівку Свиридову засіяти всю площу орної землі озимою пшеницею, мотивуючи це тим, що область зобов’язалася передати державі по закупівлі на 500 тис. т зерна більше, ніж у минулому році.

Водночас облдержадміністрація попередила Свиридова, що фермерське господарство повинно займатися виробництвом сільськогосподарської продукції і сировини, а не тютюну, який до них не належить. Проте Свиридов уклав форвардну угоду з Харківською тютюновою фабрикою про реалізацію їй тютюну.

Оцініть дану ситуацію і дайте письмову відповідь на такі запитання: якою правосуб’єктністю володіють фермерські господарства? чи правомірні вимоги облдержадміністрації? Охарактеризуйте форвардну угоду.

7.9. Громадянин України Фірсов разом із дружиною та сином заснували фермерське господарство “Тарасівське” та зареєстрували його у встановленому порядку. Через деякий час до Фірсова звернувся його двоюрідний брат Приходько, громадянин Білорусі, який переїхав в Україну на постійне проживання, із проханням прийняти його до фермерського господарства. Обговоривши це питання із дружиною та сином, Фірсов повідомив Приходька, що його прийнято до фермерського господарства.

Чи може Приходько бути членом фермерського господарства “Тарасівське”? Який порядок прийому до фермерського господарства? З якого моменту особа набуває статусу члена фермерського господарства? Підготуйте письмову консультацію.

7.10. Борисов одноосібно створив фермерське господарство та займався вирощуванням сільськогосподарської продукції. У власність Борисову для створення фермерського господарства із земель державної власності була надана земельна ділянка сільськогосподарського призначення. Через деякий час Борисов помер, а спадкоємців у нього немає.

Які підстави та порядок припинення функціонування фермерського господарства? З якої підстави слід припинити діяльність фермерського господарства у даному випадку? Як слід розпорядитися земельною ділянкою, що була надана Борисову для ведення фермерського господарства? Якими нормативними актами регулюються дані відносини?

7.11. Каверіна, що постійно мешкала в обласному центрі та мала у власності земельну ділянку сільськогосподарського призначення розміром 4 га, склала проект Статуту фермерського господарства і звернулася до Зміївської міської ради Харківської обл. із проханням зареєструвати фермерське господарство “Зоряне”. Проте їй відмовили в державній реєстрації з тих підстав, що вона постійно мешкає в обласному центрі і не зможе управляти фермерським господарством. Каверіна, вважаючи відмову неправомірною, оскаржила її в адміністративному суді.

Як вирішити спір? Яке рішення має прийняти суд? Підготуйте проект рішення суду.

7.12. Після створення фермерського господарства Онищуком до нього вирішили вступити його син та невістка. Постає питання щодо необхідності передачі їхнього майна до фермерського господарства, на чому наполягав Онищук. При цьому він вимагав від сина передати в користування фермерському господарству трактор та надати в оренду нежитлову будівлю для відгодівлі худоби. Син Онищука не виконав цих вимог, на що Онищук відмовив у прийнятті сина та невістки до господарства.

Який порядок прийому членів до фермерського господарства? Чи правомірною відмова Онищука у прийнятті нових членів? Які права мають члени фермерського господарства при вирішенні майнових відносин? Підготуйте письмову консультацію.

Список нормативних актів
та літератури

Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р. № 973-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 45. – Ст. 363.

Про затвердження Порядку та умов проведення конкурсу для надання фінансової підтримки фермерським господарствам: наказ Міністерства аграрної політики та продовольства від 02.09.2011 р. № 441 // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 74. – Ст. 2792.

Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки: Указ Президента України від 03.12.1999 р. // Там же. – 1999. – № 49. – Ст. 2400.

Титова Н. Фермерство в Україні: основні правові засади: [питання та відповіді] / Н. Титова. – Л.: Атлас, 1998. – 184 с.

Титова Н. І. Фермер і закон / Н. І. Титова. – Л.: Атлас, 1996. – 126 с.

Фермерське господарство: правові засади створення, функціонування та припинення: навч.-практ. посіб. / за заг. ред. М. В. Шульги. – Х: Одиссей, 2004. – 464 с.

Кулинич П. Правові питання створення та діяльності фермерських господарств / П. Кулинич // Юрид. Україна. – 2003. – № 11. – С. 63-69.

Єрмоленко В. Правовий режим майна фермерського господарства / В. Єрмоленко // Підприємництво, госп-во і право. – 2005. – № 12. – С. 65-69.

Долинська М. С. Фермерські господарства України: землекористування, порядок створення, діяльність та припинення діяльності / М. С. Долинська. – Сер. Юрид. радник. – Х.: Страйд, 2005. – 264 с.

Ващишин М. Я. Форми землевикористання у СФГ за новим Земельним кодексом України / М. Я. Ващишин // Вісн. Львів. ун-ту. – Сер. юрид. – Л.: Львів. нац. ун-т, 2002. – Вип. 37. – С. 383-386.

Тема 8. Правове становище сільськогосподарського кооперативу

Питання для обговорення

1. Поняття та основні ознаки сільськогосподарських кооперативів та їх види. Принципи діяльності.
2. Порядок створення сільськогосподарських кооперативів.
3. Право власності сільськогосподарських кооперативів. Майнові фонди.
4. Правове регулювання трудових відносин у сільськогосподарських кооперативах.
5. Господарська діяльність сільськогосподарських кооперативів.
6. Правовий статус кооперативних об'єднань (спілок).
7. Підстави та порядок припинення діяльності сільськогосподарських кооперативів.

8.1. В юридичну консультацію звернувся Григоров із проханням надати йому консультацію з таких питань: який порядок та умови створення сільськогосподарського кооперативу? хто може бути засновником та членом такого кооперативу? які сільськогосподарські кооперативи за їх цілями і характером діяльності можна створювати?

Дайте аргументовану письмову консультацію з наведених питань.

8.2. Після ліквідації сільськогосподарського товариства його члени, а також російське акціонерне товариство “Прогресс”, розташоване в сусідньому селі, прийняли рішення про створення сільськогосподарського кооперативу “Прикордонний”.

Засновниками було розроблено і прийнято на установчих зборах Статут кооперативу, з яким вони звернулися до рай-

держадміністрації для державної реєстрації створеного кооперативу.

У реєстрації кооперативу “Прикордонний” було відмовлено з таких причин:

1) до Статуту не додано список членів кооперативу та документ, що засвідчує сплату реєстраційного збору;

2) засновником кооперативу не може бути іноземна юридична особа;

3) у районі зареєстровано достатню кількість сільськогосподарських кооперативів, отже, немає необхідності у створенні товаровиробників такої організаційно-правової форми.

Засновники вважали відмову неправомірною і оскаржили її.

Чи підлягає скарга задоволенню? Чи правомірні вимоги органу державної реєстрації? Який порядок оскарження відмови в державній реєстрації сільськогосподарського кооперативу?

8.3. Відповідно до Указу Президента України від 03.12.1999 р. у результаті реформування КСП у Чугуївському районі були створені підприємства товаровиробників сільськогосподарської продукції різних організаційно-правових форм, у їх числі й декілька таких:

1. Кооператив “Жовтень”, предметом і метою діяльності якого є виробництво сільськогосподарської продукції і сировини, зокрема маку для потреб кондитерського виробництва м. Харкова і області.

2. Кооператив “Польовий”, який у своєму Статуті передбачив виконання таких робіт: будівництво і ремонт різних сільськогосподарських споруд і будівель; проведення меліоративних та екологічно-відновлювальних робіт; виробництво сигналізаційного й електрообладнання та його монтаж. Для надання громадянам юридичних та аудиторських послуг у кооперативі створено юридичний відділ.

3. Кооператив “Смушок” побудував олійницю, крупорушку для переробки гречки і проса на крупу, майстерню для вичинки шкір, невеликий консервний завод для переробки овочів і фруктів, а також виробництва вина з давальницької сировини.

4. Кооператив “Благодійник” спрямував свою діяльність на надання платних послуг юридичним і фізичним особам для зберігання у своїх сховищах овочів і фруктів та реалізації у торговій мережі на комісійних умовах, рекламуванні продукції. Статутом цього кооперативу були передбачені також маркетингова діяльність і надання позик іншим товаровиробникам на пільгових умовах.

До яких видів належать ці кооперативи? Чи відповідає вимогам чинного законодавства статутна діяльність цих кооперативів? Дайте аргументовану відповідь.

8.4. Голови кооперативів “Жовтень”, “Польовий”, “Смушок” та “Благодійник” домовилися створити поєднання для виробництва хлібобулочних виробів, про що склали угоду, де передбачили основні умови поєднання коштів і майна для функціонування об’єднання, а також порядок виходу із нього.

Зокрема, в угоді було передбачено, що кооператив, який побажав вийти з об’єднання, може реалізувати це право тільки за згодою інших його членів. При цьому він не має права вимагати повернення майна, яке добровільно було передано об’єднанню.

Нотаріус, до якого звернулися голови кооперативів, відмовив у посвідченні даної угоди.

Дати письмову консультацію з таких питань: 1) чи правильно вчинив нотаріус? 2) який порядок створення кооперативних об’єднань? 3) право вступу та виходу із об’єднання і майнові права його членів.

8.5. Правління сільськогосподарського виробничого кооперативу “Світязь” виключило Сахна з членів кооперативу за систематичне порушення трудової дисципліни і відмову від трудової участі в діяльності кооперативу.

У зв’язку з цим Сахно подав заяву голові кооперативу, де вимагав повернення йому вступного і пайового внесків, у тому числі й земельної ділянки, яку він передав у користування кооперативу при вступі до нього.

Голова кооперативу відмовив у задоволенні цих вимог,

пояснивши, що земельна ділянка та інше майно відповідно до вимог Статуту кооперативу включені до його фонду, який поділу не підлягає, бо є власністю кооперативу.

Не погодившись із діями правління та голови кооперативу, Сахно звернувся за юридичною допомогою з таких запитань:

Який порядок виключення членів із сільськогосподарського кооперативу? Чи має Сахно право одержати вступний і пайовий внески, в тому числі й земельну ділянку? Який порядок вирішення спору? Дайте письмову консультацію.

8.6. При вступі до членів сільськогосподарського виробничого кооперативу “Нива” Ярошенко передав як пайовий внесок земельну ділянку, яка належала йому на праві приватної власності та була отримана ним після розпаювання земель колишнього колективного сільськогосподарського підприємства.

При розгляді питання щодо передачі такої земельної ділянки на загальних зборах сільськогосподарського кооперативу виникло питання про визначення її вартості. При цьому Ярошенко запропонував оцінити її за домовленістю між ним та кооперативом у 100 тис. грн, а голова правління кооперативу наполягав на тому, щоб Ярошенко провів незалежну експертну оцінку згідно з приписами Закону України “Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні”.

Яке майно може передаватися як пайовий внесок членами сільськогосподарських кооперативів? Яким чином визначається вартість пайових внесків членів кооперативів? Підготуйте письмову консультацію.

8.7. Волков, Зайцев та Федоренко вирішили вступити до сільськогосподарського виробничого кооперативу “Авангард”. При цьому як пайовий внесок Волков передав кооперативу власну земельну ділянку, на якій розташований його житловий будинок; Зайцев – право користування його земельною ділянкою сільськогосподарського призначення; Федоренко – грошові кошти, а земельну ділянку, що перебуває у його приватній власності, передав СГВК “Авангард” у користування.

Як слід оформити перехід прав на зазначені вище пайові

внески до СГВК “Авангард”? Які документи, що засвідчують перехід прав на земельні ділянки, мають бути складені (видані) у даному разі? Назвіть нормативно-правові акти, якими регламентуються зазначені відносини.

8.8. Членами сільськогосподарського кооперативу “Перемога” як пайові внески були передані земельні ділянки. Зважаючи на скрутне матеріальне становище, загальні збори кооперативу прийняли рішення про відчуження належних кооперативу земельних ділянок. Проте нотаріус, до якого звернулися сторони з проханням посвідчити договір купівлі-продажу земельних ділянок, відмовив у цьому, посилаючись на наявність заборони на укладення таких угод у земельному законодавстві України, а також на те, що після проведення такого відчуження, сільськогосподарський кооператив не зможе виконати приписи ст. 25 Закону України “Про сільськогосподарську кооперацію” в частині повернення в натурі (на місцевості) земельних ділянок при припиненні членства осіб в кооперативі. Не погоджуючись з рішенням нотаріуса, голова сільськогосподарського кооперативу оскаржив його дії в суді.

Чи обґрунтована відмова нотаріуса? Чи змінилося б рішення, якщо б сільськогосподарський кооператив звернувся до нотаріуса із проханням посвідчити договір міни земельних ділянок?

8.9. При вступі до сільськогосподарського виробничого кооперативу “Першотравневий” Воронов через скрутне матеріальне становище клопотав перед головою правління кооперативу про розстрочення пайового внеску загальним розміром 10 тис. грн на п’ять місяців. При розгляді рішення голови правління кооперативу про прийом до кооперативу Воронова загальні збори членів кооперативу ухвалили, що Воронов повинен внести пайовий внесок одразу без розстрочення, інакше Воронов не буде прийнятий до сільськогосподарського кооперативу.

Прокоментуйте ситуацію. Який порядок прийому до сільськогосподарського кооперативу? Чи є правомірними рі-

шення голови правління та загальних зборів членів кооперативу? З якого моменту особа набуває статусу члена сільськогосподарського кооперативу?

8.10. Косенко був виключений із сільськогосподарського виробничого кооперативу за систематичне невідвідування загальних зборів. При припиненні членства Косенка загальні збори вирішили виділити в рахунок його паю, який він вносив при вступі до кооперативу у вигляді земельної ділянки сільськогосподарського призначення площею 2 га, земельну ділянку для обслуговування житлового будинку площею 0,1 га, а різницю між площами земель відшкодувати сільськогосподарською продукцією. Косенко не погодився з таким рішенням загальних зборів і звернувся зі скаргою до районної прокуратури.

Чи правомірне рішення загальних зборів членів сільськогосподарського кооперативу? Який порядок розрахунків при припиненні членства в сільськогосподарському кооперативі? Яким чином оформлюється виплата вартості паю колишнім членам кооперативу? Яке рішення має прийняти прокурор за скаргою Косенка?

Список нормативних актів та літератури

Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 17.07.1997 р. в ред. від 20.11.2012 р. № 5495-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 1997. – № 39. – Ст. 261.

Про кооперацію: Закон України від 10.07.2003 р. // Там же. – 2004. – № 5. – Ст. 35.

Кооперативне право: підруч. / за ред. В. І. Семчика. – К.: Ін Юре, 1998.

Аграрне право України: підруч. / В. М. Єрмоленко, О. В. Гафурова, М. В. Гребенюк та ін.; за заг. ред. В. М. Єрмоленка. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 608 с.

Федорович В. І. Правові основи створення та діяльності сільськогосподарських кооперативів в Україні: моногр. / В. І. Федорович. – Л.: Атлас, 1998. – 142 с.

Уркевич В. Ю. Становлення сільськогосподарських кооперативів в умовах ринкової економіки України: деякі правові аспекти: [моногр.] / В. Ю. Уркевич. – Х.: Одіссей, 2004. – 120 с.

Гафурова О. В. Сільськогосподарські виробничі кооперативи: права та обов'язки членів / О. В. Гафурова. – К.: Изд-во МАУП, 2006. – 200 с.

Тема 9. Правове регулювання ведення особистого селянського господарства

Питання для обговорення

1. Поняття та юридичні ознаки особистого селянського господарства.

2. Право на земельну ділянку для ведення особистого селянського господарства. Підстави набуття й правові засади використання земель.

3. Правовий режим майна, що використовується для ведення особистого селянського господарства.

4. Права та обов'язки членів особистого селянського господарства.

5. Правові форми реалізації продукції, вирощеної особистим селянським господарством.

6. Державна підтримка особистого селянського господарства.

7. Припинення ведення особистого селянського господарства.

9.1. Василенко одержав лист з Макарівської районної державної податкової інспекції, з якого видно, що, оскільки Василенко та його дружина ведуть особисте селянське господарство, їм необхідно зареєструватися як підприємцям і сплачувати податки згідно з чинним законодавством. Водночас Василенко повинен вести селянське господарство індивідуально, маючи на

меті тільки виробництво сільськогосподарської продукції для задоволення власних потреб, а також йому заборонялося надавати послуги з використання майна господарства, організувати відпочинок для інших осіб у рамках чинного законодавства України щодо сільського зеленого туризму з метою отримання доходу від такої діяльності.

Василенко за роз'ясненням щодо правомірності вимог податкової інспекції звернувся до юридичного відділу управління агропромислового розвитку Макарівської районної державної адміністрації.

Дайте письмову відповідь.

9.2. Секретар Семенівської сільської ради зобов'язав громадян, що ведуть особисте селянське господарство на території ради, стати на облік у районній раді, а також зареєструвати права на земельні ділянки, надані фізичним особам у власність чи оренду для ведення особистого селянського господарства, у сільській раді.

Які порушення законодавства мають місце? Підготуйте письмову відповідь.

9.3. Для реалізації надлишків вирощеної овочевої продукції (перцю, цибулі, капусти) сімнадцятирічний Сидоренко як член особистого селянського господарства без дозволу його батьків уклав договір купівлі-продажу зазначеної продукції з приватним підприємцем Завадським. Водночас з дозволу батьків він реалізував на одному з ринків м. Харкова молоко і молочну продукцію, які є власністю особистого селянського господарства, без необхідних документів.

Дайте відповідь на такі запитання:

1) чи можуть неповнолітні члени особистого селянського господарства укладати договір щодо реалізації сільськогосподарської продукції?

2) у яких формах здійснюється реалізація надлишків сільськогосподарської продукції, вирощеної в особистих селянських господарствах?

3) за наявності яких документів можлива реалізація на

ринках сільськогосподарської продукції, вирощеної в особистих селянських господарствах?

9.4. Бровко переїхав на постійне місце проживання до своєї сестри Кушнір, яка вела особисте селянське господарство. Бровко став членом даного господарства, виконував усі необхідні роботи. Невдовзі Кушнір померла від тривалої хвороби. Її син, який мешкав у сусідньому селі, звернувся до юридичної консультації з проханням пояснити, чи має він право на спадкування майна та земельної ділянки розміром 4,9 га, що використовувалися його матір'ю для ведення особистого селянського господарства.

Які майнові права має громадянин Бровко? Підготуйте письмову відповідь.

9.5. Сільськогосподарський виробничий кооператив “Прогрес” уклав договір із Лапіною, яка вела особисте селянське господарство, на відгодівлю молодняку птиці, що належало кооперативу. У договорі встановлено обов’язок кооперативу забезпечувати особисте селянське господарство Лапіної кормами, транспортом для підвозу кормів, зооветеринарним обслуговуванням, технічним обладнанням. Лапіна передала кооперативу 60% від загальної кількості гусей, отриманих нею за договором, за що їй виплатили 4 тис. 700 грн. Правління кооперативу подало позов у суд до Лапіної про відшкодування вартості гусей, посилаючись на те, що з переданих їй на відгодівлю 1000 голів молодняку вона повинна була зберегти і передати господарству 900 голів. Лапіна вважала необґрунтованими вимоги кооперативу, який не забезпечив належного зооветеринарного обслуговування птиці і не надав, як передбачалося договором, необхідної кількості кормів, через що загинуло 150 голів птиці, а ще 150 голів загинуло під час пожежі, яка виникла від удару блискавки.

Чи підлягають задоволенню позовні вимоги кооперативу? Яке рішення має винести суд, якщо взята на відгодівлю птиця утримувалася Лапіною з порушенням зоотехнічних і ветеринарних вимог?

9.6. Через проведення заходів щодо запобігання і ліквідації інфекційного захворювання (пташиний грип) в особистому селянському господарстві Герасименка Васильківською районною ветеринарною службою і підрозділом МНС було знищено 2 тис. голів птиці. Герасименко звернувся з проханням до Васильківської державної адміністрації відшкодувати завдані збитки внаслідок проведених заходів. Районна державна адміністрація відмовила у цьому Герасименку, мотивуючи тим, що особисте селянське господарство Герасименка не уклало до управління агропромислового розвитку договору на вирощування зазначеної кількості голів птиці.

Дайте аргументовану письмову відповідь на такі запитання: 1) хто має відшкодувати завдані збитки особистому селянському господарству? 2) за рахунок яких коштів відшкодовуються подібні збитки? 3) який орган визначає напрямки господарської діяльності особистого селянського господарства?

9.7. При виході з членів СГВК Васильченко подав заяву про виділення йому із земель кооперативу земельної ділянки розміром 4,9 га в натурі як земельний пай для ведення особистого селянського господарства.

Правління відмовило у проханні Васильченку, посилаючись на те, що раніше сільська рада виділяла йому земельну ділянку для цих цілей.

Які порушення законодавства мали місце?

Список нормативних актів та літератури

Інструкція з ведення сільськогосподарського обліку в сільських, селищних та міських радах: наказ Державного комітету статистики від 08.12.2010 р. № 491 // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 3. – Ст. 193.

Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2011. – № 13-14, № 15-16, № 17. – Ст. 112.

Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003 р. // Там же. – 2003. – № 29. – Ст. 232.

Про порядок обліку особистих селянських господарств сільськими, селищними та міськими радами: наказ Державного комітету статистики від 26.10.2009 р. № 409 // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 5. – Ст. 218.

Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 рр.: Закон України від 18.01.2001 р. // Там же. – 2001. – № 11. – Ст. 52.

Про ветеринарну медицину: Закон України від 15.11.2001 р. // Там же. – 2002. – № 8. – Ст. 62.

Науково-практичний коментар до Закону України “Про особисте селянське господарство” / за ред. В. В. Носіка. – К.: Кондор, 2004. – 251 с.

Статівка А. М. Аграрні перетворення і роль особистих підсобних господарств громадян / А. М. Статівка // Право України. – 2000. – № 5. – С. 27-29.

Хвасенко А. Правове регулювання особистого селянського господарства громадян / А. Хвасенко // Право України. – 2002. – № 4. – С. 40-42.

Т е м а 10. Правове регулювання виробничо-господарської діяльності аграрних товаровиробників

П и т а н н я д л я о б г о в о р е н н я

1. Поняття та сутність виробничо-господарської діяльності суб'єктів аграрного господарювання.

2. Характеристика правового регулювання виробничо-господарської діяльності аграрних товаровиробників усіх форм власності та різних організаційно-правових форм.

3. Правове регулювання спеціалізації сільськогосподарського виробництва. Організація основних (рослинництво, тваринництво), додаткових та допоміжних галузей аграрного виробництва.

4. Підсобні виробництва та промисли. Основні засади їх створення та функціонування.

5. Планування виробничо-господарської діяльності суб'єктів аграрного господарювання.

10.1. АТ “Золочівське” одержало високий врожай пшениці, частину якого реалізувало державній закупівельній організації, іншу частину на умовах давальницької сировини передало спиртзаводу. Після одержання від останнього спирту АТ у власному консервному цеху розлило його у пляшки і реалізувало через торгову мережу. Керівництво АТ прийняло рішення: за виручені кошти реконструювати консервний цех для виробництва спирту.

Голова ревізійної комісії АТ, не погодившись із діями керівництва, звернувся зі скаргою до прокурора.

Чи правомірні дії АТ? Яке рішення має прийняти прокурор? Сформулюйте його письмово.

10.2. Мишкін, його дружина та син після ліквідації КСП одержали земельні паї в натурі на праві приватної власності загальною площею 6 га і вирішили створити фермерське господарство, яке було зареєстровано в установленому законом порядку.

Голова цього господарства Мишкін закупив бурих лисиць і вирішив побудувати звіроферму. Половину земельних угідь голова господарства засіяв конюшиною для подальшого обмінювання її на м'ясо для годівлі лисиць.

Залишки земельної площі було засіяно насінням лікарських трав і рослин.

На реалізацію своєї продукції Мишкін укладав угоди з різними замовниками.

Чи правомірні дії голови фермерського господарства? Дайте письмову консультацію.

10.3. У СГВК “Прогрес” організовано підсобне виробництво по виготовленню глечиків. Воно здійснювало свою діяльність силами членів кооперативу і найманих працівників, а як

сировину використовувало місцеві загальнорозповсюджені корисні копалини – глину та пісок. Майстерні з художньої обробки працювали на сировині, яку отримували за договором з місцевим об'єднанням з виробництва олійних фарб.

Держадміністрація заборонила діяльність цього підприємства, мотивуючи тим, що вона: 1) не пов'язана з виробництвом і переробкою сільськогосподарської продукції; 2) використовується праця осіб, які не є членами кооперативу; 3) мають місце порушення законодавства про надра, оскільки кооператив не отримав відповідного дозволу на розробку глини та піску.

Які правові підстави й умови організації та розвитку підсобних виробництв і промислів у сільському господарстві? Які правові наслідки зростання обсягів підсобних виробництв? Які нормативні акти застосовуються при створенні підсобних виробництв? Чи відповідає чинному законодавству рішення райдержадміністрації?

10.4. Ревізійна комісія сільськогосподарського виробничого кооперативу “Сонячний” в акті ревізії виробничо-фінансової діяльності вказала на такі недоліки:

- гроші, одержані в банку для оплати праці, повністю не витрачено, залишок у сумі 500 грн зберігається в касі 8 днів;
- облік надходжень готівки касиром не провадиться;
- 700 грн, передбачених на виробничі потреби, за рішенням правління кооперативу витрачено на придбання до свята подарунків для працівників.

Вважаючи зазначені дії порушенням законодавства, ревізійна комісія запропонувала правлінню кооперативу притягти головного бухгалтера до матеріальної відповідальності.

Які права й обов'язки кооперативу щодо організації фінансової діяльності? Які правила ведення касових операцій?

10.5. Сільськогосподарський виробничий кооператив “Васюківський” спеціалізується на тваринництві. На загальних зборах кооперативу було прийняте рішення передбачити в установчих документах такий напрям господарської діяльності, як племінна справа.

Голова правління звернувся до юридичного відділу управління агропромислового розвитку з проханням надати консультацію з таких питань: 1) чи може недержавне підприємство займатися даним видом діяльності? 2) які обов'язки суб'єктів племінної справи у тваринництві з організації та здійснення цього виду діяльності?

Надайте юридичну консультацію.

10.6. Державне сільськогосподарське підприємство “Прогрес” у рахунок державного плану закупівель здало до м'ясокомбінату 50 голів великої рогатої худоби та 30 свиней. М'ясокомбінат відмовився прийняти худобу, мотивуючи свої дії відсутністю ветеринарних документів, які б засвідчували стан здоров'я тварин.

Підприємство, вважаючи відмову безпідставною, звернулося до суду з позовом про стягнення з м'ясокомбінату вартості перевезення тварин і сплати неустойки, посилаючись на норму Закону України “Про безпечність та якість харчової продукції”, згідно з яким м'ясні продукти можуть продаватися на агропродовольчих ринках за умови їх перевірки на придатність для споживання перед їх продажем, тобто після забою.

Які вимоги ставляться до виробництва харчових продуктів? Які документи засвідчують їх придатність до споживання людиною?

10.7. При розробці виробничо-фінансового плану державне сільськогосподарське підприємство “Озерне” (ДП) за участю спеціалістів підприємства визначило розмір посівних площ, їх структуру, терміни виконання сільськогосподарських робіт, урожайність сільськогосподарських культур, кількість поголів'я худоби та її продуктивність для забезпечення державного замовлення, задоволення власних внутрішньогосподарських потреб (насіння, фураж, громадське харчування членів кооперативу, оплата праці та ін.).

Обласне управління агропромислового розвитку відзначило відсутність суперечок виробничо-фінансового плану господарства державному замовленню, проте зобов'язало ДП:

1) на випадок можливих несприятливих погодних умов розширити посіви соняшнику, цукрових буряків та ячменю (предмет державного контракту) за рахунок скорочення посівів овочевих культур; 2) конкретизувати обсяги виробництва рослинницької продукції не лише за культурами, а й за ботанічними та товарними сортами; 3) впровадити технологію вирощування овочів, розроблену за кордоном та закуплену управлінням.

Директор ДП, вважаючи розпорядження необґрунтованим, оскаржив його в господарському суді.

Чи правомірні дії обласного управління агропромислового розвитку? Який порядок планування сільськогосподарського виробництва? Які питання мають бути відображені у виробничому плані підприємства?

10.8. У Статуті сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу “Веснянка” містяться такі положення:

1. При вступі до об’єднання кооператив зберігає повну господарську самостійність і право вільного виходу з нього.

2. Розподіл доходу кооперативу між членами здійснюється за рішенням загальних зборів.

3. Підставою для виключення з кооперативу дійсних та асоційованих членів є несистематичне користування послугами кооперативу.

4. Членам кооперативу послуги надаються за цінами і тарифами, що встановлюються залежно від їх матеріального становища.

5. Кооператив надає послуги суб’єктам, які не є членами кооперативу, в розмірі, що становлять меншу частину річного обороту діяльності кооперативу.

Чи є такі положення Статуту правомірними?

Список нормативних актів та літератури

Господарський кодекс України 16.01.2003 р. № 436-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – Ст. 144.

Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1991. – № 49. – Ст. 682.

Про фермерське господарство: Закон України // Там же. – 2003. – № 45. – Ст. 363.

Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 17.07.1997 р. // Там же. – 1997. – № 39. – Ст. 261.

Про ліцензування окремих видів господарської діяльності: Закон України, 2000 р. // Там же. – 2000. – № 36. – Ст. 299.

Про бджільництво: Закон України від 22.02.2000 р. // Там же. – 2000.

Про племінну справу в тваринництві: Закон України від 21.12.1999 р. // Там же. – 1994. – № 2. – Ст. 7.

Про народні художні промисли: Закон України від 21.06.2001 р. // Там же. – 2001. – № 41.

Про державне замовлення для задоволення пріоритетних державних потреб: Закон України від 22.12.1996 р. // Там же. – 1996. – № 3. – Ст. 9.

Про особливості проведення санації підприємств агропромислового комплексу: постанова Кабінету Міністрів України від 16.06.1998 р. № 922 // Офіц. вісн. України. – 1998. – № 24. – Ст. 890.

Курман Т. В. Правовое обеспечение хозяйственной деятельности государственных специализированных сельскохозяйственных предприятий: моногр. / Т. В. Курман. – Х.: СПД-ФЛ Чальцев А. В., 2007. – 208 с.

Тема 11. Правове регулювання виробництва якісної та безпечної сільськогосподарської продукції

Питання для обговорення

1. Поняття безпечності та якості сільськогосподарської продукції.
2. Система нормативно-правових актів у сфері забезпечення безпечності та якості сільськогосподарської продукції.

3. Система та компетенція державних органів у сфері забезпечення якості та безпечності сільськогосподарської продукції.

4. Правові засади та сутність органічного виробництва.

5. Правове регулювання відносин щодо використання ГМО при виробництві сільськогосподарської продукції.

6. Правове регулювання застосування засобів захисту сільськогосподарських рослин. Карантин рослин.

7. Правове регулювання ветеринарної медицини.

11.1. Фермер Іванов вирішив займатися молочним скотарством. З цією метою він звернувся до юридичного відділу управління агропромислового розвитку райдержадміністрації з таким питанням: дотримання яких умов є необхідним для створення тваринницької ферми та молочного цеху?

Надайте юридичну консультацію.

11.2. Члени ОСГ кожного дня здають заготівельнику певні обсяги молока за обумовленою ціною. Протягом місяця заготівельник заборгував членам ОСГ оплату за отриману продукцію в сумі 1000 грн. На вимогу оплатити зазначений борг він частково відмовив та пояснив, що отримана ним продукція є нижчої якості, ніж передбачено договором.

Вирішити спір. Які документи підтверджують якість молочної продукції?

11.3. Мешканець села Петренко займався веденням ОСГ, у якому відгодовував молодняк свиней та великої рогатої худоби. Петренко вирішив реалізувати власну м'ясну продукцію на ринку міста Харкова.

Надайте обґрунтовану відповідь стосовно порядку реалізації м'ясної продукції на ринку та переліку документів, необхідних для цього.

11.4. Івашкін звернувся до суду з позовною заявою до ПАТ “Волинь холдинг” про заборону відповідачу виробляти та вводити в обіг майонез торгової марки “Торчин” з харчовою добавкою антиоксидант Е 385.

У позовній заяві позивач зазначив, що він, придбавши 17.01.2011 р. майонез торгової марки “Торчин”, звернув увагу на те, що згідно з інформацією, яка міститься на упаковці, до складу майонезу входить харчова добавка – антиоксидант Е 385, не передбачена до використання в Україні.

Івашкін звернувся до відповідача з метою з’ясування правових підстав застосування харчової добавки – антиоксиданту Е 385, але відповіді не отримав.

Позивач зазначив наступне: якщо харчова добавка – антиоксидант Е 385 заборонена до використання в Україні, а продукт, виготовлений з використанням даної харчової добавки, вважається непридатним харчовим продуктом, то, на його думку, зважаючи на Закони України “Про безпечність та якість харчових продуктів” та “Про захист прав споживачів”, його право порушено, оскільки йому реалізовано продукцію, яка є небезпечною та неналежної якості.

Представник ПАТ “Волинь холдинг” позовних вимог не визнав, посилаючись на те, що відповідач жодним чином не обмежує право позивача вільно обирати продукти харчування для споживання, в тому числі майонез.

Відповідач послався на те, що використання харчової добавки Е 385 при виготовленні майонезу є правомірним та підтверджується документами, виданими компетентними органами охорони здоров’я, зокрема, постановою Головного державного санітарного лікаря України “Про затвердження значень гігієнічних нормативів” № 136 від 02.08.2001 р., гігієнічними висновками державної санітарно-епідеміологічної експертизи на харчову добавку та на готовий харчовий продукт, листом Міністерства охорони здоров’я України від 03.06.2010 р. № 05.04/58/1691.

Яке рішення має прийняти суд?

Список нормативних актів
та літератури

Про безпечність та якість харчових продуктів: Закон України в ред. Закону від 06.09.2005 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2005. – № 50. – Ст. 533.

Про пестициди та агрохімікати: Закон України від 02.03.1995 р. № 86/95-ВР // Там же. – 1995. – № 14. – Ст. 91.

Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. № 1023-ХІІ // Там же. – 1991. – № 30. – Ст. 379.

Про стандартизацію: Закон України від 17.05.2001 р. № 2408-ІІІ // Там же. – 2001. – № 31. – Ст. 145.

Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної або небезпечної продукції: Закон України від 14.01.2000 р. № 1393-ХІV // Там же. – 2000. – № 12. – Ст. 95.

Про молоко та молочні продукти: Закон України від 24.06.2004 р. № 1870-ІV // Там же. – 2004. – № 47. – Ст. 513.

Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них: Закон України від 06.02.2003 р. № 486-ІV // Там же. – 2003. – № 15. – Ст. 107.

Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення: Закон України 24.02.1994 р. // Там же. – 1994. – № 27. – Ст. 218.

Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів: Закон України від 31.05.2007 р. № 1103-V // Там же. – 2007. – № 35. – Ст. 484.

Про карантин рослин: Закон України від 30.06.1993 р. № 3348-ХІІ // Там же. – 1993. – № 34. – Ст. 352.

Про ветеринарну медицину: Закон України в ред. від 16.11.2006 р. // Там же. – 2007. – № 5-6. – Ст. 53.

Берлач Н. Правове визначення якості, специфікації, значення географічного позначення продукції сільського господарства в Україні / Н. Берлач // Підприємництво, госп-во і право. – 2008. – № 8. – С. 150-154.

Берлач Н. А. Правове визначення органічного сільського господарства в Україні / Н. А. Берлач // Держава і право. –

Юрид. і політ. науки. – Вип. 46. – К.: Ін-т держави і права НАН України, 2009. – С. 225-230.

Зверева О. В. Право споживачів на належну якість / О. В. Зверева // Часоп. Київ. ун-ту права. – 2008. – № 2. – С. 134-142.

Кайдашов В. Проблеми вдосконалення правового регулювання безпечності й якості сільськогосподарської продукції в умовах інтеграції України до міжнародних спільнот / В. Кайдашов // Підприємництво, госп-во і право. – 2009. – № 11. – С. 116-118.

Ковальчук Т. Екологічна безпека продуктів харчування: поняття та зміст / Т. Ковальчук // Право України. – 1997. – № 5. – С. 22-25.

Кулинич П. Ф. Виробництво органічної та екологічно чистої сільськогосподарської продукції: земельно-правові аспекти / П. Ф. Кулинич // Держава і право. – Юрид. і політ. науки. – Вип. 43. – К.: Ін-т держави і права НАН України, 2009. – С. 414-420.

Романенко С. Особливості економіко-правового механізму забезпечення екологічної безпеки сільськогосподарської продукції / С. Романенко // Право України. – 2007. – № 6. – С. 85-88.

Шелестов В. С. Договор поставки и качество продукции / В. С. Шелестов – М.: Б. и., 1974. – 139 с.

Т е м а 12. Правове регулювання використання майна сільськогосподарськими підприємствами

П и т а н н я д л я о б г о в о р е н н я

1. Аграрні підприємства як суб'єкти майнових прав.
2. Характеристика правового режиму майна державного сільськогосподарського підприємства. Об'єкти та зміст майнових прав. Сутність, особливості та відмінності права господарського відання і права оперативного управління майном.
3. Правовий режим основних, оборотних, натуральних та інших фондів сільськогосподарських підприємств.

4. Правовий режим майна сільськогосподарських підприємств кооперативного типу. Майнові фонди.

5. Особливості правового режиму майна сільськогосподарських підприємств корпоративного типу. Майнові фонди.

6. Правове регулювання приватизації майна державних підприємств у системі АПК.

7. Гарантії та захист майнових прав аграрних підприємств.

12.1. Державне сільськогосподарське підприємство “Україна” продало Сумському м’ясокомбінату трактор, два вантажних автомобілі та п’ять коней.

Наступного дня директор цього підприємства та голова сільськогосподарського переробного кооперативу “Промінь” уклали договори оренди ставка та ділянки лісу загальною площею 27 га, що належали державному сільськогосподарському підприємству.

Прокурор області звернувся з позовом до господарського суду про визнання договорів купівлі-продажу та оренди недійсними, мотивуючи тим, що майно повинно бути передано м’ясокомбінату безоплатно, а при укладанні договору оренди директор вийшов за межі своїх повноважень.

Оцініть ситуацію. Зробіть письмовий правовий висновок щодо питань правомірності укладення вказаних вище договорів. Який порядок управління об’єктами державної власності?

12.2. Директор державного сільськогосподарського науково-дослідного господарства передав безкоштовно, в порядку взаємодопомоги, товариству з обмеженою відповідальністю “Оріадна” списаний трактор “Біларусь”, 3 т насіння елітної пшениці та дрібний сільськогосподарський реманент, який господарству був не потрібний.

При прийнятті річного бухгалтерського звіту від господарства райдержадміністрація визнала дії директора неправомірними і через те, що він розбазарив державне майно, звільнила

його із займаної посади. Водночас була дана вказівка бухгалтерії господарства при здійсненні розрахунку з колишнім директором відрахувати з належних йому виплат 1000 грн для відшкодування завданих державі збитків.

Вважаючи дії райдержадміністрації і бухгалтерії незаконними, директор науково-дослідного господарства звернувся до суду.

Дайте правову оцінку діям директора та райдержадміністрації? Яке рішення прийме суд? Напишіть проект рішення у справі.

12.3. Конюхи Морозов і Гурієв взяли з відома завідувачки ферми СГВК племінну кобилу та віз для поїздки до сусіднього села. Повертаючись додому в нетверезому стані, вони переїхали на подвір'ї ферми двох гусей, свиноматку і зламали воза. Загнана кобила здохла. Правління кооперативу оштрафувало Морозова і Гурієва у розмірі 100 грн з кожного, зобов'язало їх відремонтувати віз і здати на ферму двох гусей, а також повністю позбавило їх додаткового заробітку.

Питання про стягнення вартості свиноматки та племінної кобили вирішувалося загальними зборами членів кооперативу. Враховуючи дисциплінованість і добросовісну працю Гурієва протягом усього часу перебування у СГВК, а також скрутне матеріальне становище його сім'ї, було вирішено стягнути з нього 1/3 вартості загублених кобили та свиноматки, а з Морозова 1/2 вартості кобили та свиноматки. Голова ревізійної комісії вважав рішення загальних зборів незаконними і вимагав звернутися з позовом до суду про відшкодування Морозовим і Гурієвим солідарно всієї суми збитків. СГВК звернувся з позовом до місцевого суду.

Як вирішити справу? Підготуйтеся до ділової гри.

12.4. Члени сільськогосподарського виробничого кооперативу “Сигнал” Кухарчук та Сотніков подали до правління кооперативу заяву про вихід із його складу і виділення їм земельного і майнового паїв. У майбутньому вони збиралися спільно утворити сільськогосподарське підприємство і тому просили в

рахунок майнового паю виділити їм частину меліоративної мережі кооперативу, а земельну ділянку – єдиним масивом, бажано з лісосмугою, яка б сприяла захисту ґрунту від ерозії.

Правління відмовило в заяві про виділення в рахунок паю саме таких майнових об'єктів, пояснивши, що кожен член кооперативу може претендувати лише на те майно і земельну ділянку, яку вони внесли при вступі до кооперативу.

Чи правомірними є вимоги Кухарчука і Сотнікова та відмова правління? Який порядок виділення майна членам кооперативу, що виходять з нього?

12.5. Загальні збори сільськогосподарського виробничого кооперативу “Україна” прийняли рішення про ліквідацію кооперативу.

Після виконання всіх майнових зобов'язань кооперативом кошти пайового фонду, а також земельна ділянка були розподілені між дійсними і асоційованими його членами пропорційно вартості їхніх пайових внесків. Проте кошти неподільного фонду були перераховані ліквідаційною комісією в дохід держави як такі, що не підлягають розподілу між членами кооперативу.

Члени кооперативу оскаржили дії ліквідаційної комісії в господарському суді.

Яке рішення повинен прийняти суд? Який порядок розподілу майна кооперативу при його ліквідації? Чим відрізняються майнові права асоційованих членів кооперативу при його ліквідації від прав дійсних членів?

12.6. Карпенко, його дружина та 60-річна теща, одержавши земельні паї та земельну ділянку в натурі загальною площею 6 га, вирішили створити фермерське господарство.

Карпенко надав для реєстрації Статут, у розділі якого передбачено, що земля належить членам фермерського господарства на праві спільної часткової власності, тобто кожний член господарства володіє 2 га землі з правом сумісного її оброблення й розподілу в рівних долях між членами фермерського господарства одержаної продукції і прибутків від її реалізації.

Будинок, надвірні та службові споруди, а також сільськогосподарський реманент і велика рогата худоба згідно з положеннями Статуту належали всім членам фермерського господарства на праві сумісної власності.

Після реєстрації Статуту Карпенко від імені фермерського господарства уклав з банком кредитний договір на 20 тис. грн. Частину цих грошей він витратив на придбання для власних потреб легкового автомобіля, а решту – на закупку мінітрактора і деякого сільськогосподарського реманенту для потреб господарства.

У зв'язку з неврожаєм фермерське господарство спромоглося повернути заборгованість по кредиту лише в сумі 10 тис. грн.

Банк звернувся з позовом у господарський суд про стягнення 10 тис. грн, а через деякий час – із заявою про звернення стягнення (відповідно до ст. 121 ГПК) на майно фермерського господарства, а саме: земельну ділянку, велику рогату худобу та легковий автомобіль, зареєстрований на Карпенка.

Який правовий статус майна фермерського господарства і як здійснюється його розподіл? Який порядок стягнення заборгованості з майна фермерського господарства? Дайте письмову відповідь.

12.7. Жителі Харківської обл. Власюк та Горбань, а також житель села Белгородської обл. Євтухов вирішили створити фермерське господарство (ФГ). При цьому виникли правові питання, пов'язані з можливістю створення такого господарства громадянами різних держав, а також щодо правового режиму майна ФГ:

1. Власюк вважає, що майно господарства, включаючи землю, належить усім його членам, в тому числі й особам, з якими укладено контракт, на праві сумісної (бездольової) власності.

2. Горбань, посилаючись на те, що згідно із законом “Про фермерське господарство” воно є юридичною особою, висловив думку, що власником усього майна господарства, в тому числі й землі, є ФГ у цілому як юридична особа.

3. Євтухов згоден із думкою Власюка, але йому не зро-

зуміло, чи можна угодою між членами господарства змінити правовий режим майна? Чи можливо таким же чином змінити правовий режим щодо земельної ділянки?

Дайте правову оцінку ситуації. Дайте аргументовану письмову відповідь на такі запитання: 1) чи можливе створення ФГ громадянами України спільно з іноземними громадянами? 2) який правовий режим майна, в тому числі й землі, у ФГ? 3) яку форму здійснення сільськогосподарської підприємницької діяльності мають обрати зазначені громадяни України та Росії?

12.8. Державний кінний завод “Буцефал” був реорганізований в АТ “Пегас”. Збори уповноважених, приймаючи рішення про перетворення заводу, передали його працівникам безоплатно частину державного майна відповідно до їх трудової участі у виробництві.

Із заявами про безоплатне отримання часток майна звернулися також шість пенсіонерів цього заводу, два працівники, звільнені з роботи до реорганізації у зв’язку із скороченням штатів, п’ять членів ТОВ “Зодіак” та приватний підприємець.

У задоволенні поданих заяв усім було відмовлено.

Після безоплатної передачі майна залишилася нереалізованою значна його частина. Голова зборів уповноважених звернувся за консультацією в юридичний відділ міністерства для вирішення долі цього майна.

Який порядок та умови приватизації майна в агропромисловому комплексі? Хто має право на безоплатне одержання частки державного майна?

12.9. Голова ФГ “Орбіта” після одержання вдалого врожаю вирішив продати частину зернових і на отримані кошти придбати трактор, легковий автомобіль “Нива”, побутову техніку (телевізор, кондиціонер, холодильник) та меблі. Він зареєстрував трактор на фермерське господарство, автомобіль “Нива” – на своє ім’я, побутову техніку та меблі розташував дома, де мешкала його сім’я (дружина та 16-річний син) – члени ФГ. Після перевірки органами податкової інспекції голова ФГ “Орбіта” отримав акт про результати виїзної планової перевірки з

питань дотримання вимог податкового, валютного та іншого законодавств, в якому зазначалося, що ФГ не мало права продавати таку значну частину врожаю, а кошти від продажу продукції повинно витратити на придбання сільськогосподарської техніки та паливо-мастильних матеріалів.

Надайте аргументовану відповідь. Чи були порушені вимоги законодавства?

12.10. Голова ФГ Маслов розірвав шлюб зі своєю дружиною – вчителькою місцевої школи. Членами ФГ були Маслов, його дружина та 16-річний син. Дружина у вільний від роботи час також брала участь у діяльності ФГ. При розподілі майна в судовому порядку дружина Маслова вимагала, крім своєї долі в загальному майні, визнати за нею право власності на 1/2 частину земель ФГ, надвірних і господарських приміщень на 16-річного сина, який буде проживати з нею.

Яке рішення має прийняти суд? Дайте аргументовану письмову відповідь.

12.11. Пелих разом із своєю дружиною та братом працювали у КСП “Сінтал”. У 2000 р. КСП було реорганізовано в ТОВ “Промінь”, внаслідок чого Пелих разом з родичами отримав земельний та майновий паї (15 га землі та трактор ЮМЗ). Бути засновниками ТОВ “Промінь” родина не виявила бажання, а вирішила створити власне ФГ “Жайворонок”.

Після державної реєстрації ФГ Пелих разом із дружиною придбали необхідний для господарства трактор Т-150, а брат Пелиха – дискову борону. Придбану техніку було зареєстровано на ФГ. На проведення весняної посівної компанії у ФГ не було коштів, тому Пелих (як голова) звернувся до банку та уклав від імені господарства кредитний договір на 30 тис. грн.

У зв’язку з неврожаєм ФГ не змогло повернути заборгованість по кредиту.

Банк звернувся з позовом у господарський суд про стягнення кредитної заборгованості в сумі 33 тис. грн, а через деякий час – із заявою про звернення стягнення на майно ФГ, а саме: земельну ділянку, техніку та отриманий урожай.

У цей час брат Пелиха вирішив вийти з членів ФГ і заснувати власне господарство. Пелих пояснив брату, що він не зможе вийти до тих пір, поки господарство не поверне борг банку.

Який правовий статус майна ФГ і як здійснюється його розподіл? Який порядок стягнення заборгованості з майна фермерського господарства?

12.12. Калугін, Просолов та Радіонов вирішили створити сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю (СТОВ) “Веселка”. Калугін та Просолов як засновники внесли у статутний фонд СТОВ кошти в розмірі 260 тис. грн. Радіонов вніс до статутного фонду посівний матеріал зернових культур на суму 130 тис. грн. СТОВ “Веселка” взяло в оренду земельну ділянку розміром 300 га і засіяло її ячменем. Після збору врожаю (300 т ячменю) Просолов і Калугін запропонували Радіонову закупити свиней і годувати їх вирощеним ячменем. Радіонов вважав, що така діяльність буде не вигідна для підприємства і вирішив вийти із членів СТОВ. При виході зі СТОВ “Веселка” Радіонов став вимагати повернення статутного внеску у грошовому вигляді, а також 100 т ячменю. Калугін та Просолов відмовилися виконувати вимоги Радіонова через те, що господарство починає новий вид діяльності (тваринництво) і не має вільних коштів. Радіонов подав позов до суду.

Дайте аргументовану правову відповідь у вигляді рішення суду щодо цієї справи?

12.13. Правління сільськогосподарського виробничого кооперативу “Лан” направило рішення до райдержадміністрації для затвердження змін до положень Статуту про порядок формування та використання фондів, а саме:

1. Основним джерелом формування неподільного фонду кооперативу є прийняття на баланс сільськогосподарської техніки та реманенту, а також земельних ділянок, переданих при вступі до кооперативу.

2. У разі виходу з кооперативу фізичні особи набувають право на отримання паю тільки у грошовій формі, оскільки інший порядок призведе до перебоїв у виробничій діяльності кооперативу.

3. Надавати право виходу із кооперативу його членам тільки після закінчення господарського року (січень місяць).

Дайте аргументовану письмову відповідь на такі запитання: 1) який порядок розробки, прийняття, реєстрації та внесення змін до Статуту кооперативу? 2) як формуються майнові фонди кооперативу?

12.14. Директор СТОВ “Славутич” для проведення посівної кампанії уклав кредитний договір з банком на 300 тис. грн, заставою він виставив посіви озимої пшениці та ріпаку. У зв’язку з неврожаєм господарство не змогло своєчасно повернути заборгованість за кредитом. Банк звернувся з позовом у господарський суд про стягнення заборгованості. СТОВ “Славутич” мало на балансі два трактори Т-150 К 1980 р. випуску та комбайн “Нива” 1991 р. випуску.

Який правовий статус майна СТОВ? Яке рішення має прийняти суд?

Список нормативних актів та літератури

Господарський кодекс України 16.01.2003 р. № 436-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – Ст. 144.

Про особливості приватизації майна в АПК: Закон України від 10.07.1996 р. // Там же. – 1996. – № 41. – Ст. 188.

Про управління об’єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 р. // Офіц. вісн. України. – 2006. – № 41. – Ст. 2726.

Про застосування контрактної форми трудового договору з керівником підприємства, що є у державній власності: постанова Кабінету Міністрів України від 19.03.1993 р. // Зб. постанов. – 1993. – № 6. – Ст. 121.

Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 17.07.1997 р., № 469/97-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1997. – № 39. – Ст. 261.

Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р., № 973-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 45. – Ст. 363.

Про затвердження Порядку визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей: постанова Кабінету Міністрів України від 22.01.1996 р. // Зб. постанов. – 1996. – № 6. – Ст. 192.

Про затвердження типових форм з обліку та списання основних засобів, що належать установам та організаціям, які утримуються за рахунок державного або місцевих бюджетів та Інструкція з їх складання: наказ Головного управління державного казначейства України, Мінекономіки та Держкомстату України від 02.12.1997 р. № 125/70 // Офіц. вісн. України: зб. поточ. законодавства. – 1997. – № 52/13. – Ст. 484.

Про затвердження порядку відчуження об'єктів державної власності: постанова Кабінету Міністрів України від 06.06.2007 р. – № 803 // Офіц. вісн. України. – 2007. – № 43. – Ст. 1714.

Про заходи щодо забезпечення захисту майнових прав селян у процесі реформування аграрного сектора економіки: Указ Президента України від 29.01.2001 р. № 62/2001 // Там же. – 2001. – № 5. – Ст. 146.

Про затвердження Порядку розподілу та використання майна реорганізованих колективних сільськогосподарських підприємств: наказ Міністерства аграрної політики від 14.03.2001 р. № 62 // Там же. – 2001. – № 15. – Ст. 665.

Аграрне право: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. П. Жушман, В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко та ін.; за ред. В. П. Жушмана та А. М. Статівки. – Х.: Право, 2010. – 296 с.

Єрмоленко В. М. Майнові правовідносини приватних сільськогосподарських підприємств: теорія, законодавство, практика: [моногр.] / В. М. Єрмоленко. – К.: Магістр ХХІ ст., 2005. – 304 с.

Уркевич В. Ю. Правові питання повернення майнового паю при припиненні членства в сільськогосподарських підприємствах / В. Ю. Уркевич // Укр. наука в мережі Інтернет: матеріали всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (26-28 лют. 2006 р.). – К.: ТОВ «ТК «МЕГАНОМ», 2006. – С. 58.

Кучеренко І. М. деякі питання приватизації зданих в оренду цілих майнових комплексів державних підприємств, організацій та їх структурних підрозділів / І. М. Кучеренко // Правова держава: щоріч. наук. пр. Ун-ту держави і права ім. В. М. Корецького НАН Укр. – Вип. 12. – К.: Юрид. кн., 2001. – С. 401-407.

Пількевич В. Деякі питання компетенції органів приватизації щодо управління державним майном господарських товариств, створених в процесі приватизації / В. Пількевич, В. Дунаєвський // Підприємництво, госп-во і право. – 2001. – № 3. – С. 109-111.

Проблеми права власності та господарювання у сільському господарстві: моногр. / за ред. В. І. Семчика. – К.: ІДП НАН України, 2001. – 216 с.

Жушман В. Правове регулювання майнових аспектів діяльності фермерських господарств за новим законодавством України: окремі проблеми / В. Жушман, В. Уркевич // Право України. – 2004. – № 6. – С. 46-50.

Курман Т. В. Правовое обеспечение хозяйственной деятельности государственных специализированных сельскохозяйственных предприятий: моногр. / Т. В. Курман. – Х.: СПД-ФЛ Чальцев А. В., 2007. – 208 с.

Єрмоленко В. Правовий режим майна фермерського господарства / В. Єрмоленко // Підприємництво, госп-во і право. – 2005. – № 12. – С. 65-69.

Уркевич В. Майнові фонди сільськогосподарського кооперативу: сутність та правова регламентація / В. Уркевич // Там же. – 2001. – № 1. – С. 69-73.

Тема 13. Правове регулювання відносин з організації, дисципліни, оплати та охорони праці в сільськогосподарських підприємствах

Питання для обговорення

1. Поняття та сутність організації праці в сільськогосподарських підприємствах, характеристика її правового регулювання.
2. Виробничі підрозділи як форма організації праці в сільськогосподарських підприємствах.
3. Дисципліна праці та дисциплінарна відповідальність у сільськогосподарських підприємствах: поняття, порядок притягнення, види стягнень.
4. Оплата праці в сільському господарстві: поняття, види, форми та характеристика правового регулювання.
5. Правове регулювання охорони праці в сільськогосподарських підприємствах.

13.1. За наказом директора державного сільськогосподарського підприємства “Племресурс” його працівникам через відсутність коштів на рахунку підприємства було виплачено заробітну плату за два місяці в натуральній формі – поголів’ям племінних овець відповідно до їх ринкової вартості на момент виплати заробітної плати.

Які форми оплати праці застосовуються в сільському господарстві? Чи відповідає чинному законодавству наказ директора підприємства?

13.2. Доярка АТ “Арго” Чугай не вийшла на роботу без поважних причин. Згідно з Правилами внутрішнього розпорядку правління товариства наклало на неї штраф у розмірі 50 грн та відрахувало із заробітної плати 150 грн за вартість молока, яке господарство втратило через відсутність доярки на робочому місці.

Чугай звернулася до районної прокуратури зі скаргою про скасування рішення правління і про визнання незаконними положень Правил внутрішнього трудового розпорядку, якими передбачено штраф за порушення трудової дисципліни.

Яке рішення має прийняти прокурор району? Дайте правову оцінку ситуації.

13.3. Статутом і Правилами внутрішнього трудового розпорядку сільськогосподарського виробничого кооперативу “Аврора” були передбачені: трудовий розпорядок (початок та закінчення робочого дня, тривалість робочого часу та часу відпочинку – щоденного, тижневого, щорічного), а також заходи впливу, в тому числі і такий крайній захід, як виключення з кооперативу за порушення трудової дисципліни.

У період збирання зернових комбайнер цього кооперативу Петренко, який працював цілодобово без заміни, з’їхав комбайном у траншею, у зв’язку з цим комбайн одержав дуже серйозні пошкодження. Правління кооперативу розцінило поведінку Петренка як порушення трудової дисципліни і прийняло рішення про виключення його з кооперативу.

Не погодившись із рішенням правління, Петренко звернувся до суду із заявою про поновлення його на роботі.

Чи порушив Петренко дисципліну праці? Дайте правову оцінку рішення правління кооперативу. Який порядок оскарження його рішень? Яке рішення має прийняти суд?

13.4. До правління сільськогосподарського кооперативу “Врожай” надійшла заява від ланкової Сомової, яка просила нарахувати їй додаткову оплату за виробництво понадпланової продукції та керівництво ланкою. Правління кооперативу відмовило їй у виплаті додаткової оплати за керівництво, посилаючись на те, що вона одержувала додаткову оплату на рівні з членами ланки, тому немає підстав для виплати їй суми вдруге. Сомова оскаржила рішення правління на загальних зборах кооперативу.

Яким має бути рішення загальних зборів кооперативу?

13.5. Правління АТ “Колос” на одному зі своїх засідань розглянуло стан трудової дисципліни та питання організації праці на підприємстві і прийняло такі рішення:

1. Розірвати трудовий договір із зоотехніком ферми № 1 Сидоровим у зв’язку з призначенням на цю посаду фахівця – акціонера товариства Погрібняка, який за рахунок акціонерного товариства отримав відповідну освіту.

2. Звільнити з посади комірника акціонера товариства Гнатюка у зв’язку з пенсійним віком, а комірника Ликова – за виявлену недостачу.

3. Столяра Тищенко тимчасово перевести на роботу по заготівлі сіна у зв’язку з виробничою необхідністю.

Чи законні ці рішення?

13.6. У виробничому сільськогосподарському кооперативі “Світанок” його членами слюсарями-електриками Івановим та Ладигіним, а також найманим працівником Шуровим виконувалися роботи по обладнанню корівників автопоїлками.

При здійсненні цих робіт Іванов, Ладигін і Шуров після вживання спиртних напоїв залишили робоче місце і вийшли на роботу лише через два дні, допустивши таким чином прогули. Голова правління кооперативу видав наказ про звільнення цих працівників відповідно до п. 4 ст. 40 КЗпП України – за прогули.

Іванов, Ладигін і Шуров вважали, що голова правління кооперативу перевищив свої повноваження, а тому звернулися до суду з позовом про поновлення їх на роботі.

Чи правомірні дії голови правління? Яке рішення має прийняти суд?

13.7. На засіданні правління СГВК “Дружба” стосовно дисципліни праці прийняті такі рішення:

– члену кооперативу Титаренку за відмову вийти на роботу у зв’язку з виробничою необхідністю до закінчення строку відпустки оголосити догану;

– члену кооперативу Шевцову за недбале ставлення до майна кооперативу оголосити сувору догану з відрахуванням протягом двох місяців 25% із заробітної плати;

– члена кооперативу Корякіна за систематичні порушення трудової дисципліни виключити із членів кооперативу.

Зробіть правовий аналіз щодо прийнятих правлінням рішень. Який порядок накладення дисциплінарних стягнень у сільськогосподарському кооперативі та компетенція органів управління кооперативу щодо цих питань?

13.8. Член СГВК “Ланок” Борисова працювала продавцем у магазині кооперативу. Після повернення з чергової відпустки вона дізналася, що розпорядженням голови кооперативу її переведено різноробочою в рослинницьку бригаду. У відповідь на скаргу Борисової про неправомірність її переведення голова кооперативу пояснив, що Статут не передбачає збереження попередньої роботи за членами кооперативу в період перебування їх у відпустці. Борисова звернулася до суду з позовом про поновлення її на попередній роботі і виплату заробітної плати за два місяці вимушеного прогулу. Суддя відмовив у прийнятті позовної заяви через те, що Борисова не надала суду копії розпорядження голови кооперативу про своє переведення на іншу роботу і рішення комісії по трудових спорах щодо поновлення на попередній роботі. Борисова оскаржила ухвалу суду про відмову в прийнятті позовної заяви в апеляційний суд, зазначивши в заяві, що голова кооперативу не видає їй документів, необхідних для подання позову.

Дайте правову оцінку рішенням про переведення Борисової на іншу роботу? Чи відповідає ухвала суду про відмову в прийнятті позову вимогам законодавства?

13.9. Член сільськогосподарського кооперативу агроном Сидоренко звернувся до прокуратури із заявою про порушення кооперативом трудового законодавства та Конституції України щодо тривалості робочого дня. У заяві зазначалося, що в період посівної правління кооперативу, посилаючись на Статут і Правила внутрішнього розпорядку, примушувало його працювати 10 годин на день, при цьому надбавку за понаднормовий час йому не виплатили.

Яке рішення має прийняти прокурор? Чи є підстави для

визнання нечинними положень внутрішньогосподарських локальних нормативно-правових актів кооперативу?

13.10. Член кооперативу Іваненко отримав виробничу травму при виконанні трудових обов'язків. Правління кооперативу на основі положень Статуту та Правил внутрішнього розпорядку виплатило Іваненку одноразову допомогу в розмірі 10 заробітних плат у рахунок відшкодування заподіяної шкоди. Від подальших виплат правління відмовилося, мотивуючи тим, що передбачене положеннями внутрішньогосподарських локальних нормативно-правових актів кооперативу відшкодування вже здійснене. Іваненко звернувся до суду.

Яке рішення має прийняти суд? Дайте правову оцінку ситуації.

С п и с о к н о р м а т и в н и х а к т і в т а л і т е р а т у р и

Кодекс законів про працю України, затверджений Законом УРСР від 10.12.1971 р., № 322-VIII // Відом. Верхов. Ради УРСР. – 1971. – дод. до № 50. – Ст. 375 (зі змін. та допов.).

Про відпустки: Закон України від 15.11.1996 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1997. – № 2. – Ст. 4.

Про господарські товариства: Закон України від 19.08.1991 р., № 1576-XII // Там же. – 1991. – № 49. – Ст. 682.

Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 р., № 2694-XII // Там же. – 1992. – № 49. – Ст. 668.

Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 17.07.1997 р., № 469/97-ВР // Там же. – 1997. – № 39. – Ст. 261.

Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р., № 973-IV // Там же. – 2003. – № 45. – Ст. 363.

Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 р., № 108/95-ВР // Там же. – 1995. – № 17. – Ст. 121 (з наст. змін.).

Аграрне право України: підруч. / за заг. ред. В. М. Єрмоленка. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 608 с.

Аграрне право: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. П. Жушман, В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко та ін.; за ред. В. П. Жушмана та А. М. Статівки. – Х.: Право, 2010. – 296 с.

Козак З. Я. Правове регулювання охорони праці: навч. посіб. / З. Я. Козак. – Л.: Б. в., 2003. – 168 с.

Новак Т. Розвиток законодавства України з охорони праці в сільському господарстві: історико-правовий аспект / Т. Новак // Підприємництво, госп-во і право. – 2010. – № 10. – С. 56-59.

Уркевич В. Ю. Проблеми теорії аграрних правовідносин: моногр. / В. Ю. Уркевич. – Х.: Харків юрид., 2007. – 496 с.

Свічкарьова Я. Регулювання праці в акціонерних товариствах / Я. Свічкарьова // Право України. – 1998. – № 1.

Баклан О. Контрольно-наглядова діяльність у сфері охорони праці: окремі питання / О. Баклан // Там же. – 2000. – № 11.

Еременко В. Основания возникновения трудовых правоотношений в КСП, крестьянских (фермерских) хозяйствах, кооперативах / В. Еременко // Право Украины. – 1997. – № 6. – С. 51.

Хрусталеv Б. Ф. Трудовая правосубъектность кооперативных предприятий / Б. Ф. Хрусталеv // Изв. вузов: Правоведение. – 1991. – № 3. – С. 34-43.

Тема 14. Правове регулювання здійснення аграрними товаровиробниками окремих видів сільськогосподарської діяльності

Питання для обговорення

1. Поняття, сутність та основні ознаки правового регулювання тваринництва.
2. Племінна справа у тваринництві: правові засади.
3. Особливості правового регулювання виробництва рибної продукції та продукції бджільництва.
4. Правове регулювання рослинництва в Україні (виробництво зернових та інших сільськогосподарських рослин).
5. Правове регулювання насінневої діяльності в Україні.
6. Правова охорона прав на сорти сільськогосподарських рослин.

14.1. Колишні члени рибрадгоспу Іваніна, Щедренко та Ковальов вирішили створити фермерське господарство, щоб займатися розведенням і виловом риби у ставку господарства. Проте в реєстрації їм було відмовлено у зв'язку з тим, що діяльність, пов'язана з промисловим виловом риби, підлягає ліцензуванню, а ліцензії у даних осіб не було.

Чи правомірною відмова державного реєстратора? Які види сільськогосподарської діяльності підлягають ліцензуванню?

14.2. При перевірці господарської діяльності СТОВ “Корнішон” було складено акт, згідно з яким управління агропромислового розвитку райдержадміністрації зобов'язало товариство підготувати бізнес-план на наступний господарський рік, збільшити посівні площі та вирощувати нові сорти огірків, розроблені Академією аграрних наук. Також було запропоновано впровадити технологію вирощування овочів, розроблену за кордоном і закуплену Міністерством аграрної політики.

Директор товариства, вважаючи розпорядження неправомірним, оскаржив його в господарському суді і міністерстві.

Чи правомірні дії управління агропромислового розвитку і яка його компетенція? Який порядок розгляду цієї скарги?

14.3. У Статуті сільськогосподарський виробничий кооператив “Довіра” основним напрямком своєї діяльності визначив виробництво зернових культур, цукрового буряку, соняшнику, а також їх реалізацію. У зв'язку з плануванням діяльності кооперативу на наступний виробничий рік його голова доповів, що за минулий рік господарство не одержало запланованих результатів від виробництва і реалізації зернових культур, цукрового буряку і соняшнику, а тому запропонував побудувати олійницю, культивувати овочі і побудувати завод з їх переробки; вирощувати сорго, а також укласти договори з його закупівлі у інших виробників; налагодити виробництво віників, кошиків та інших виробів побутового призначення; реалізовувати

всю цю продукцію для одержання прибутків. Загальні збори ці пропозиції прийняли.

Чи законне рішення загальних зборів? Якщо ні, то як повинен був вирішити це питання кооператив? Які правові наслідки зміни напряму діяльності сільськогосподарського товаровиробника?

14.4. У ході перевірки діяльності ФГ “Медобори” обласне управління агропромислового розвитку виявило такі порушення:

- ФГ займається бджільництвом без відповідної ліцензії;
- ветеринарно-санітарний паспорт, який вказує на облік пасік, господарством не отриманий;
- пасіки господарства розташовані не лише на землях, що належать ФГ на праві власності, а й на землях лісового фонду, при цьому за таке землекористування господарство платежі не здійснювало.

У зв'язку з цим управління вимагало усунення вказаних порушень і притягнення голови ФГ до адміністративної відповідальності.

Чи законні вимоги управління? Які порушення допустило ФГ при здійсненні виробничо-господарської діяльності?

С п и с о к н о р м а т и в н и х а к т і в т а л і т е р а т у р и

Про бджільництво: Закон України від 22.02.2000 р. № 1492-III // Відом. Верхов. Ради України. – 2000. – № 21. – Ст. 157.

Про виноград та виноградне вино: Закон України від 16.06.2005 р. № 2662-IV // Там же. – 2005. – № 31. – Ст. 419.

Про зерно та ринок зерна в Україні: Закон України від 04.07.2002 р. № 37-6 // Там же. – 2002. – № 35. – Ст. 258.

Про насіння та садивний матеріал: Закон України від 26.12.2002 р. № 411-6 // Там же. – 2003. – № 13. – Ст. 92.

Про молоко та молочні продукти: Закон України від 24.06.2004 р. № 1870-6 // Там же. – 2004. – № 47. – Ст. 513.

Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них: Закон України від 06.02.2003 р. № 486-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 15. – Ст. 107.

Загальнодержавна програма селекції у тваринництві на період до 2010 р.: затв. Законом України від 19.02.2004 р. № 1517-IV // Там же. – 2004. – № 23. – Ст. 319.

Тимчасовий порядок ведення рибного господарства і здійснення рибальства [Електрон. ресурс]: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 28.09.2006 р. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1192-96-%D0%BF>.

Інструкція про порядок проведення робіт з відтворення водних живих ресурсів: затв. наказом М-ва аграрної політики від 08.06 2004 р. № 215 // Офіц. вісн. України. – 2004. – № 38. – Ст. 2528.

Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру: Закон України від 17.06.1999 р. № 758-XIV // Відом. Верхов. Ради України. – 1999. – № 32. – Ст. 268.

Про племінну справу у тваринництві: Закон України від 21.12.1999 р. № 3691-XII // Там же. – 1994. – № 2. – Ст. 7.

Про пестициди і агрохімікати: Закон України від 02.03.1995 р. № 86/95-ВР // Там же. – 1995. – № 14. – Ст. 91.

Про карантин рослин: Закон України від 30.06.1993 р. № 3348-XII // Там же. – 1993. – № 34. – Ст. 352.

5. СЛОВНИК ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ

Аграрна біржа – юридична особа, створена згідно із Законом України “Про товарну біржу”, яка підпадає під регулювання норм цього закону і ст. 279 – 282 Господарського кодексу України та надає послуги суб’єктам господарювання з укладення біржових договорів щодо сільськогосподарської продукції, товарних деривативів, базовим активом яких є сільськогосподарська продукція, іпотечних сертифікатів та іпотечних закладних, а також з проведення розрахунково-клірингової діяльності за ними.

Аграрний ринок – сукупність правовідносин, пов’язаних з укладенням та виконанням цивільно-правових договорів щодо сільськогосподарської продукції.

Аграрний ринок організований – сукупність правовідносин, пов’язаних з укладенням та виконанням цивільно-правових договорів, предметом яких є сільськогосподарська продукція, за стандартизованими умовами та реквізитами біржових договорів і правилами аграрної біржі.

Аграрні правовідносини – врегульований нормами права (аграрного та інших галузей) комплекс суспільних відносин, які виникають між сільгосптоваровиробниками – суб’єктами аграрного господарювання, з одного боку, та іншими господарюючими суб’єктами, членами сільгосппідприємств, їх найманими працівниками, органами державної влади, органами місцевого самоврядування – з другого, з приводу конкретних об’єктів (майна, земель, праці тощо) на підставі певних юридичних фактів і які надають їх учасникам взаємозумовлені права й обов’язки в царині сільськогосподарської й пов’язаної з нею діяльності.

Аграрні правовідносини внутрішні – врегульований нормами аграрного права комплекс суспільних відносин, які виникають між сільгосппідприємствами та їх членами, їх структурними підрозділами, найманими працівниками й органами управління з приводу земель, майна, праці та інших об’єктів на підставі членства (участі) в сільгосппідприємстві, трудового договору (контракту) з ним і які надають їх учасникам взаємозумовлені суб’єктивні права та юридичні обов’язки.

Аграрні правовідносини зовнішні – врегульований нормами права (аграрного та інших галузей) комплекс суспільних відносин, що виникають між сільгосптоваровиробниками (суб'єктами аграрного господарювання), з одного боку, та іншими господарюючими суб'єктами, фізичними особами, органами державної влади, органами місцевого самоврядування, – з другого, з приводу конкретних об'єктів (майна, земель, праці тощо) на підставі договору, через спричинення шкоди, внаслідок видання уповноваженим органом нормативно-правового акта тощо і надають їх учасникам взаємозумовлені права й обов'язки у сфері сільськогосподарської й пов'язаної з нею діяльності.

Асоційований член сільськогосподарського кооперативу – фізична чи юридична особа, що зробила пайовий внесок і користується правом дорадчого голосу в кооперативі.

Банкрутство – визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури.

Безпечність харчового продукту – стан харчового продукту, що є результатом діяльності виробництва та обігу, яка здійснюється з дотриманням вимог, встановлених санітарними нормами та/або технічними регламентами, та забезпечує впевненість у тому, що харчовий продукт не завдасть шкоди здоров'ю людини (споживача), якщо він спожитий за призначенням.

Виробничо-господарська діяльність – врегульовані нормами аграрного права та суміжних галузей права суспільні відносини з виробництва, переробки, зберігання та реалізації сільськогосподарської продукції, а також виробництво інших матеріальних цінностей та надання послуг з метою отримання прибутку.

Внесок вступний – грошова сума, внесена понад пай фізичною або юридичною особою при вступі до сільськогосподарського кооперативу для організаційного забезпечення його діяльності в розмірах, установлених Статутом. В в. зараховується в неподільний фонд і в разі виходу з кооперативу не повертається.

Внесок пайовий – майновий внесок члена кооперативу у створення та розвиток сільськогосподарського кооперативу, який здійснюється шляхом передачі сільськогосподарському кооперативу майна, в тому числі грошей, майнових прав, а також земельної ділянки.

Внесок пайовий додатковий – внесок члена сільськогосподарського кооперативу понад обов'язковий пайовий внесок, який передається ним за власним бажанням до пайового фонду.

Голова фермерського господарства – засновник фермерського господарства або інша визначена його Статутом особа.

Державна аграрна інтервенція – продаж або придбання сільськогосподарської продукції на організованому аграрному ринку для забезпечення цінової стабільності.

Державна аграрна товарна інтервенція – продаж сільськогосподарської продукції при зростанні цін на організованому аграрному ринку понад максимальний рівень, що здійснюється для досягнення рівня рівноваги, у тому числі шляхом продажу товарних деривативів.

Державна аграрна фінансова інтервенція – придбання сільськогосподарської продукції при падінні спотових цін на організованому аграрному ринку нижче мінімального рівня, які здійснюються для досягнення рівня рівноваги, у тому числі шляхом придбання товарних деривативів.

Державно-правове регулювання сільського господарства – сукупність економіко-правових заходів цілеспрямованого впливу держави на аграрні правовідносини, що полягає у прийнятті нормативно-правових актів, створенні, організації діяльності та визначенні компетенції системи державних органів у галузі сільського господарства.

Діяльність у сфері лісового господарства (лісництва) – заходи із саджання, вирощування чи зрубання дерев або чагарників та догляд за ними (крім зрубання дерев чи чагарників у межах Кримських та Карпатських гір, що оподатковується і вважається промисловим виробництвом), збирання дикорослих грибів та ягід.

Діяльність у сфері рибальства – а) виловлювання прісноводної (лиманної) риби чи інших прісноводних (лиманних) та їх розведення; б) збір мушлів, устриць, ракоподібних, жаб, дикорослих водоростей та їх розведення.

Діяльність у сфері сільського господарства – а) виробництво продукції рослинництва; вирощування рослинних культур, фруктів та овочів, квітів та декоративних рослин (у відкритих або закритих ґрунтах), грибів, насіння, прянощів, саджанців та водоростей; б) виробництво продукції тваринництва (свійської худоби), птахівництва, кролівництва, бджільництва, розведення шовкопрядів, змій, їстівних ссавців, птахів.

Заробітна плата – грошове вираження основної форми винагороди, яку підприємство зобов'язане виплачувати працівникам за їх працю протягом встановленого робочого часу відповідно до її кількості та якості за попередньо встановленою нормою і не нижче визначеного державою мінімального розміру.

Заставна закупівля – зарахування до державного продовольчого резерву об'єкта державного цінового регулювання – предмета застави у разі, якщо бюджетна позика та/або плата за її використання не були погашені у строк, передбачений договором.

Заставна ціна (ціна підтримки) – гарантована державою ціна продукції, яка відшкодовує середньогалузеві нормативні витрати та забезпечує мінімальний прибуток, достатній для відтворення виробництва.

Землі сільськогосподарського призначення – землі, надані для виробництва сільськогосподарської продукції, здійснення сільськогосподарської науково-дослідної та навчальної діяльності, розміщення відповідної виробничої інфраструктури або призначені для цих цілей.

Зерно – плоди зернових, зернобобових та олійних культур, які використовуються для харчових, насінневих, кормових та технічних цілей.

Знижена кредитна ставка – ставка, що застосовується при наданні кредитів сільськогосподарським підприємствам у режимі спеціального кредитування.

Колективне сільськогосподарське підприємство – добровільне об'єднання громадян у самостійне підприємство для спільного виробництва сільськогосподарської продукції та товарів; діє на засадах підприємництва та самоврядування.

Компенсація кредитних ставок – відшкодування державою частини вартості кредитів, одержаних сільськогосподарськими товаровиробниками за комерційними ставками згідно з договорами.

Кооперативні виплати – частина доходу сільськогосподарського кооперативу, яка розподіляється між його членами пропорційно їх участі у накопиченні цього доходу.

Кредитне забезпечення сільського господарства – система заходів держави, спрямованих на задоволення потреб сільськогосподарських товаровиробників у кредитних ресурсах у визначений період.

Маркетинговий період – проміжок часу, що розпочинається з місяця, у якому починає поставлятися (продаватися) окремий вид продукції рослинництва відповідного врожаю, та закінчується останнім числом місяця, що передує місяцю, в якому починає поставлятися (продаватися) такий самий вид продукції рослинництва наступного врожаю. Для інших видів сільськогосподарської продукції м. п. дорівнює одному бюджетному (фінансовому) року.

Міністерство аграрної політики України та продовольства України – головний орган у системі центральних органів виконавчої влади з питань забезпечення реалізації державної аграрної політики, продовольчої безпеки держави, державного управління у сфері сільського господарства, садівництва, виноградарства, харчової і переробної промисловості та комплексного розвитку сільських територій, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

Моніторинг аграрного ринку – система спостереження, збирання, оброблення, передавання, зберігання та аналізу інформації на аграрному ринку про попит і пропозицію на сільськогосподарську продукцію протягом маркетингового періоду окремих видів сільськогосподарської продукції.

Негайна поставка (спот) – поставка товару на організований аграрний ринок на умовах, що передбачають передання у власність або розпорядження на такий товар контрагенту протягом п'яти робочих днів, наступних за днем укладення відповідного цивільно-правового договору при виконанні його умов контрагентом.

Неплатоспроможність – неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати після настання встановленого строку сплати грошових зобов'язань перед кредиторами, в тому числі по заробітній платі, а також виконати зобов'язання щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів) не інакше як через відновлення платоспроможності.

Об'єднання (асоціація, спілка) сільськогосподарських кооперативів – формування, засноване кооперативами на засадах членства і добровільності для спільного здійснення будь-якої не забороненої законодавством діяльності, пов'язаної із сільськогосподарським виробництвом і захистом економічних інтересів кооперативів, наданням їм інформаційної, консультативно-методичної та іншої допомоги.

Оплата праці – винагорода за живу (професійно-технічну, розумову) та уречевлену працю, вкладену в сільськогосподарське виробництво.

Оплата праці додаткова – понад основну оплату заохочувальна винагорода, що видається працівникові в заздалегідь передбачених розмірах за вироблену сільськогосподарську продукцію з урахуванням її кількості та якості (одержання понадпланового врожаю, за винахідливість, трудові успіхи тощо).

Оплата праці основна – винагорода, яку одержує працівник сільськогосподарського підприємства залежно від кількості та якості вкладеної ним суспільно корисної праці та її результатів відповідно до систем оплати праці, тарифних ставок, відрядних розцінок, посадових окладів, а також надбавок і доплат у розмірах, встановлених відповідними правовими актами.

Оренда землі – засноване на договорі строкове платне володіння і користування земельною ділянкою, необхідною орендареві для проведення підприємницької та інших видів діяльності.

Особисте селянське господарство – господарська діяльність, яка проводиться без створення юридичної особи фізичною особою індивідуально або особами, які перебувають у сімейних чи родинних відносинах і спільно проживають, з метою задоволення особистих потреб через виробництво, переробку і споживання сільськогосподарської продукції, реалізацію її надлишків та надання послуг з використанням майна особистого селянського господарства, у тому числі й у сфері сільського зеленого туризму.

Пестициди – токсичні речовини, їх сполуки або суміші речовин хімічного чи біологічного походження, призначені для знищення, регуляції та припинення розповсюдження шкідливих організмів, внаслідок діяльності яких уражаються рослини, тварини, люди і завдається шкода матеріальним цінностям, а також гризунів, бур'янів, деревної або чагарникової рослинності, забруднюючих видів риб.

Плата за землю – земельний податок або орендна плата, що визначається залежно від грошової оцінки земель.

Племінна справа – система зоотехнічних, селекційних та організаційно-господарських заходів, спрямованих на поліпшення племінних і продуктивних якостей тварин.

Племінна тварина – чистопородна або одержана за затвердженою програмою породного вдосконалення тварина, що має племінну (генетичну) цінність і може використовуватися в селекційному процесі відповідно до чинних загальнодержавних програм селекції.

Послуги, супутні веденню сільськогосподарської діяльності: а) сіяння та садження рослин, збирання врожаю, його брикетування чи складування, інші польові роботи, включаючи внесення добрив та засобів захисту рослин; б) пакування та підготовка до продажу, в тому числі сушіння, очистка, розмелювання, дезінфекція та силосування сільськогосподарської продукції; в) зберігання сільськогосподарської продукції; г) вирощування, розведення, відгодівля та забій свійської худоби, застосування засобів захисту тварин, проведення протиепізоотичних заходів; г) надання послуг іншим сільськогосподарським підприємствам з використанням сільськогосподарської техніки,

крім надання такої техніки в оренду (лізинг); д) надання послуг загальноуправлінського значення (з питань оподаткування, бухгалтерської звітності та обліку, організації внутрішнього виробничого управління), а також збуту (продажу, поставки) сільськогосподарської продукції, вирощеної, відгодованої, виловленої або зібраної (заготовленої) безпосередньо платником податку; е) знищення бур'яну та шкідливих комах, обробка посівів і сільськогосподарських площ засобами захисту рослин, а також використання засобів захисту тварин; є) експлуатація меліоративного (зрошувального) та іригаційного обладнання для посівних площ та сільськогосподарських угідь.

Продовольча безпека – захищеність життєвих інтересів людини, яка виражається у гарантуванні державою безперешкодного економічного доступу людини до продуктів харчування для підтримання її звичайної життєдіяльності.

Продукція сільського господарства (сільськогосподарська продукція) – а) продукція, що виробляється в сільському господарстві та відповідає кодам 01.11 – 01.42 та 05.00.1 – 05.00.42 Державного класифікатора продукції та послуг ДК 016-97; б) товари, які виробляються внаслідок діяльності у сфері сільського господарства, лісового господарства чи рибальства (крім підакцизних); в) товари, які підпадають під визначення 1 – 24 груп УКТ ЗЕД. Норми цього Закону не поширюються на підакцизні товари.

Режим спеціального кредитування – система заходів держави, спрямованих на кредитне забезпечення сільськогосподарських підприємств з урахуванням специфіки їх виробничо-фінансової діяльності.

Ринок зерна – система товарно-грошових відносин, що виникають між їх суб'єктами в процесі виробництва, зберігання, торгівлі та використання зерна на засадах вільної конкуренції, вільного вибору напрямів реалізації зерна та визначення цін, а також державного контролю за його якістю та зберіганням.

Сільське господарство (сільськогосподарське виробництво) – вид господарської діяльності з виробництва продукції, яка пов'язана з біологічними процесами її вирощування і призначена для споживання в сирому й переробленому вигляді та для використання з нехарчовими цілями.

Сільськогосподарська кооперація – система сільськогосподарських кооперативів, об'єднань, створених з метою задоволення економічних потреб членів кооперативу.

Сільськогосподарське підприємство (включаючи фермерське, рибальське та рибницьке господарства) – юридична особа, основним видом діяльності якої є вирощування та переробка сільськогосподарської продукції, виручка від реалізації якої становить не менше 50 % загальної суми виручки.

Сільськогосподарський кооператив – юридична особа, утворена фізичними та/або юридичними особами, що є сільськогосподарськими товаровиробниками, на засадах добровільного членства та об'єднання майнових пайових внесків для спільної виробничої діяльності в сільському господарстві та обслуговування переважно членів кооперативу.

Сільськогосподарський кооператив виробничий – юридична особа, утворена шляхом об'єднання фізичних осіб, які є сільськогосподарськими товаровиробниками, для спільного виробництва продукції сільського, рибного, лісового господарств на засадах обов'язкової трудової участі у процесі виробництва.

Сільськогосподарський кооператив обслуговуючий – юридична особа, створена для надання послуг переважно членам кооперативу та іншим особам з метою провадження їх сільськогосподарської діяльності.

Сільськогосподарський товаровиробник – а) фізична або юридична особа, яка займається виробництвом і переробкою власно виробленої сільськогосподарської продукції та її реалізацією; б) фізична або юридична особа незалежно від форми власності та господарювання, в якій валовий дохід, отриманий від операцій з реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки, за наявності сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень тощо) та/або поголів'я сільськогосподарських тварин у власному користуванні, в тому числі й на умовах оренди, за попередній звітний (податковий) рік перевищує 75 % загальної суми валового доходу. Це обмеження не поширюється на осіб, які ведуть особисте селянське господарство.

Участь у господарській діяльності сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу – поставка (збут) продукції, сировини через сільськогосподарський кооператив, придбання товарів у сільськогосподарському кооперативі, користування послугами сільськогосподарського кооперативу.

Фермерське господарство – форма підприємницької діяльності громадян зі створенням юридичної особи, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатися її переробкою та реалізацією з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм для ведення фермерського господарства відповідно до закону.

Фіксований сільськогосподарський податок – податок, який справляється з одиниці земельної площі у відсотках від її нормативної грошової оцінки та сплата якого замінює сплату окремих податків і зборів. Сплачують ф. с. п. сільськогосподарські товаровиробники, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 %.

Форвард, ф'ючерс та опціон – різновиди товарних деривативів, де права й обов'язки сторін угоди визначаються згідно зі ст. 14 ст. Податкового кодексу України.

Член сільськогосподарського кооперативу – фізична або юридична особа, яка зробила вступний і пайовий внески в розмірах, запроваджених Статутом кооперативу, визнає принципи і цілі кооперативу, дотримується вимог його Статуту і користується правом ухвального голосу в кооперативі.

Члени фермерського господарства – подружжя, їх батьки, діти, які досягли 14-річного віку, інші члени сім'ї, родичі, які об'єдналися для спільного ведення фермерського господарства і визнають та дотримуються положень Статуту фермерського господарства.

Якість харчового продукту – ступінь досконалості властивостей та характерних ознак харчового продукту, які здатні задовольнити вимоги та побажання тих, хто його споживає або використовує.

6. ПОТОЧНИЙ (МОДУЛЬНИЙ) КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Опис предмета курсу “Аграрне право”

Курс	Напря́м, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчального курсу (структура залікового кредиту)
<p>Кількість кредитів ECTS: 2,8</p> <p>Модулів: 3</p> <p>Змістових модулів: 3</p> <p>Загальна кількість годин: 108</p>	<p>0304 “Право”</p> <p>6.030401 “Правознавство”</p> <p>“Бакалавр”</p>	<p>Обов’язкова:</p> <p>Модуль I Лекції: 38 Практичні заняття: 24</p> <p>Модуль II Індивідуальна робота: 30</p> <p>Модуль III Самостійна робота: 16</p> <p>Вид контролю: поточний модульний контроль; ко- нтрольні роботи; іспит.</p>

7. ОРГАНІЗАЦІЯ ПОТОЧНОГО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

Знання студентів з навчального курсу “Аграрне право” оцінюються на основі результатів поточного модульного контролю (ПМК). Загальним об’єктом оцінювання знань студентів при ПМК є рівень засвоєння ними відповідних частин навчальної програми.

Завданням ПМК є перевірка розуміння та опанування навчального матеріалу відповідно до змістового модуля, здатності осмислити зміст теми чи розділу, умінь застосовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань.

Об’єктами ПМК є:

- успішність на практичних заняттях;
- виконання модульних контрольних завдань.

Оцінювання результатів ПМК здійснюється викладачем наприкінці вивчення кожного змістового модуля.

Критеріями оцінювання ПМК є:

- успішність на практичних заняттях (відвідування відповідних форм навчального процесу, рівень знань за результатом практичних занять, самостійне опрацювання тем у цілому чи окремих питань) – від 0 до 8 балів;
- оцінка за модульну контрольну роботу – від 0 до 4 балів.

Виконання модульних контрольних завдань проводиться у формі тестування.

Перелік питань, завдань і тестів, порядок і час їх складання, критерії оцінювання визначаються кафедрою і доводяться до відома студентів на початку навчального року.

Підсумковий бал за результатами ПМК оформляється під час останнього практичного заняття відповідного семестру.

Загальна кількість балів за ПМК при вивченні курсу “Аграрне право” складає 36 балів. Кожен модуль (I-III) оцінюється 12-ма балами. Результати ПМК вносяться до відомості обліку поточної успішності та є основою для встановлення рівня загальної успішності студента і враховуються при визначенні балів за підсумковий контроль знань.

У разі невиконання завдань ПМК з об’єктивних причин студент має право за дозволом декана відповідного факультету скласти їх до наступного ПМК. Час та порядок складання визначається деканом відповідного факультету за погодженням з кафедрою.

8. ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Відповідно до “Положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців” індивідуальна робота студентів з курсу “Аграрне право” передбачає такі види:

- анутовання додаткової літератури з курсу, бібліографічний опис тощо;
- написання реферату за вузькоспеціальною проблематикою;
- складання термінологічних словників;
- складання тематичних кросвордів;
- участь у роботі студентського наукового гуртка;
- підготовку й опублікування наукової статті, тез наукової доповіді, участь у конференції.

Вибір відповідного виду теми індивідуальної роботи здійснюється за погодженням з кафедрою на початку навчального року. Організацію, контроль та оцінку якості виконання здійснює керівник – викладач, закріплений кафедрою за студентською учбовою групою. Індивідуальна робота з курсу “Аграрне право” максимально може бути оцінена 14-ма балами.

Виконана робота подається для перевірки за 15 днів до початку екзаменаційної сесії.

Розподіл балів за курсом “Аграрне право”

Модуль I (поточне тестування)			Модуль II (індиві- дуальна робота)	Підсум- ковий іспит	Сума
ЗМ*I	ЗМ II	ЗМ III	14	50	100
12	12	12			

ЗМ* – змістовий модуль

9. КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ

Підсумкове оцінювання рівня знань студентів з аграрного права здійснюється на основі результатів ПМК, індивідуальної роботи студентів та підсумкового контролю знань студентів (ПКЗ) за 100-бальною шкалою. Результати ПМК та індивідуальної роботи студентів оцінюються в діапазоні від 0 до 50 балів; завдання, що виносяться на ПКЗ, – від 0 до 50 балів. ПКЗ проводиться у формі іспиту з ключових питань, що потребують творчої відповіді та уміння використовувати отримані знання. Екзаменаційний білет містить, як правило, три питання.

До відомості обліку підсумкової успішності заносяться сумарні результати в балах ПМК, індивідуальної роботи студентів та ПКЗ. Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни виставляється в залікову книжку згідно зі шкалою, наведеною нижче.

Критерії підсумкового оцінювання знань студентів

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за 100-бальною шкалою, що використовується в НУ "ЮАУ"
A	ВІДМІННО – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	5	90-100
B	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище середнього рівня, з кількома помилками	4	80 – 89
C	ДОБРЕ – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75-79
D	ЗАДОВІЛЬНО – непогано, але із значною кількістю недоліків	3	70-74
E	ДОСТАТНЬО – виконання задовольняє мінімальні критерії		60-69
FX	НЕЗАДОВІЛЬНО – потрібно попрацювати перед тим, як перескласти	2	35-59
F	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс		1-34

10. ПРИБЛИЗНИЙ ПЕРЕЛІК ЕКЗАМЕНАЦІЙНИХ ПИТАНЬ

1. Основні напрями аграрної реформи в Україні.
2. Поняття і предмет аграрного права.
3. Методи правового регулювання в аграрному праві.
4. Принципи аграрного права.
5. Система аграрного права, його співвідношення з іншими галузями права.
6. Аграрне право як галузь юридичної науки та навчальної дисципліни.
7. Загальна характеристика та особливості аграрного законодавства на сучасному етапі.
8. Поняття та особливості джерел аграрного права.
9. Характеристика, види та юридична сила локальних нормативно-правових актів.
10. Конституція України, закони, постанови Кабінету Міністрів України, Укази Президента України як джерела аграрного права.
11. Підзаконні правові акти в системі аграрного законодавства.
12. Основи міжнародно-правового регулювання аграрних відносин.
13. Аграрне законодавство зарубіжних країн.
14. Засоби вдосконалення аграрного законодавства.
15. Роль та значення узагальнення судової та господарської практики в регулюванні аграрних відносин.
16. Поняття аграрних правовідносин, їх елементи та класифікація.
17. Юридичні факти як підстави виникнення, зміни та припинення аграрних правовідносин.
18. Співвідношення аграрних правовідносин із правовідносинами суміжних галузей права.
19. Поняття та класифікація суб'єктів аграрних правовідносин.
20. Основні ознаки та види сільськогосподарських виробничих кооперативів.

21. Види та ознаки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.
22. Порядок створення сільськогосподарських кооперативів та їх об'єднань.
23. Реорганізація та ліквідація сільськогосподарських кооперативів.
24. Особливості правосуб'єктності державних сільськогосподарських підприємств як суб'єктів аграрних правовідносин.
25. Порядок утворення, реорганізації та ліквідації державних сільськогосподарських підприємств.
26. Ознаки та особливості правосуб'єктності аграрних об'єднань.
27. Особливості припинення діяльності сільськогосподарських підприємств унаслідок банкрутства.
28. Правове становище агробіржі як суб'єкта аграрних відносин.
29. Права та обов'язки фізичних осіб як засновників та членів сільськогосподарських підприємств кооперативного типу.
30. Поняття та особливості права засновництва та права участі фізичних осіб у сільськогосподарських підприємствах корпоративного типу. Їх права та обов'язки.
31. Підстави, порядок, умови та правові наслідки припинення права членства і права участі фізичних осіб у сільськогосподарських підприємствах кооперативного і корпоративного типів.
32. Наймані працівники сільськогосподарських підприємств як суб'єкти аграрних правовідносин.
33. Правове становище спеціалістів сільського господарства. Їх права та обов'язки.
34. Правові підстави і межі державного регулювання сільськогосподарськими підприємствами і об'єднаннями.
35. Поняття, зміст, принципи і методи державного регулювання аграрних відносин.
36. Форми і методи державного регулювання сільським господарством.
37. Система органів державного регулювання сільським господарством.

38. Особливості цінової політики в аграрному секторі економіки.

39. Правове забезпечення державної аграрної політики в Україні.

40. Правове становище Державного агентства резерву України як органу галузевого регулювання сільським господарством України.

41. Органи контролю та інспекції в сільському господарстві.

42. Державний нагляд за технічним станом машинно-тракторного парку в сільськогосподарських підприємствах і об'єднаннях.

43. Правові основи державної підтримки сільськогосподарського виробництва.

44. Аграрний фонд як суб'єкт аграрних правовідносин.

45. Державна аграрна інтервенція та її види (товарна та фінансова інтервенція).

46. Правове регулювання страхування майна сільськогосподарських підприємств.

47. Правове регулювання сплати податків сільськогосподарськими підприємствами. Визначення їх розмірів і порядок сплати.

48. Загальна характеристика Закону України “Про фермерське господарство”.

49. Поняття та юридичні ознаки фермерського господарства.

50. Порядок створення та склад фермерського господарства. Державна реєстрація.

51. Порядок та підстави набуття земельних ділянок для ведення фермерського господарства.

52. Обов'язки фермерського господарства та його членів.

53. Право власності фермерського господарства.

54. Правове регулювання праці у фермерському господарстві.

55. Господарська діяльність фермерського господарства.

56. Підстави та порядок припинення діяльності фермерського господарства.

57. Поняття та правове становище державного (комунального) сільськогосподарського підприємства.

58. Державні (комунальні) сільськогосподарські підприємства як суб'єкти майнових прав.

59. Правовий режим основних, обігових, натуральних та інших фондів державного сільськогосподарського підприємства.

60. Правові гарантії і захист майнових прав сільськогосподарських підприємств і об'єднань (поняття, види, способи).

61. Порядок і особливості приватизації майна сільськогосподарських державних підприємств.

62. Способи приватизації державного майна в агропромисловому комплексі. Загальна характеристика Закону України "Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі".

63. Органи управління державними сільськогосподарськими підприємствами, їх структура.

64. Правове становище директора державного (комунального) сільськогосподарського підприємства, його компетенція.

65. Порядок створення сільськогосподарських кооперативів. Кооперативні підприємства та об'єднання.

66. Господарська діяльність сільськогосподарських кооперативів.

67. Структура органів управління сільськогосподарських виробничих кооперативів.

68. Право власності сільськогосподарських кооперативів. Пайовий та неподільний фонди.

69. Правові підстави та порядок реорганізації та ліквідації сільськогосподарських кооперативів.

70. Правовий режим майна сільськогосподарських підприємств корпоративного типу. Майнові фонди.

71. Правове регулювання розподілу дивідендів між власниками акцій сільськогосподарських підприємств корпоративного типу.

72. Загальна характеристика Закону України "Про особисте селянське господарство".

73. Поняття, юридичні ознаки особистого селянського господарства.

74. Облік особистих селянських господарств.
75. Суб'єкти права на ведення особистого селянського господарства. Правовий режим майна, що використовується для ведення особистого селянського господарства (суб'єкти та об'єкти права власності).
76. Права та обов'язки членів особистого селянського господарства.
77. Правові форми реалізації продукції особистого селянського господарства.
78. Гарантії прав громадян на ведення особистого селянського господарства.
79. Припинення ведення особистого селянського господарства.
80. Державна підтримка особистих селянських господарств.
81. Правове забезпечення соціального розвитку села.
82. Загальна характеристика Закону України "Про пріоритетність соціального розвитку села і агропромислового комплексу в народному господарстві".
83. Правове регулювання виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських товаровиробників.
84. Правове регулювання спеціалізації сільськогосподарського виробництва.
85. Підсобні виробництва та промисли як галузі аграрного виробництва. Правові основи їх створення та діяльності.
86. Планування виробничо-господарської діяльності суб'єктів аграрного виробництва.
87. Правове забезпечення виробництва високоякісної та безпечної сільськогосподарської продукції та сировини.
88. Правові основи сільськогосподарської дорадчої діяльності.
89. Поняття організації та дисципліни праці в сільськогосподарських підприємствах.
90. Особливості організації виробничого процесу сільськогосподарських товаровиробників.
91. Принципи організації праці в сільському господарстві.

92. Правова регламентація внутрішнього розпорядку в сільськогосподарських виробничих кооперативах, господарських товариствах, державних, фермерських господарствах та інших підприємствах.

93. Правове становище виробничо-господарських підрозділів як форми організації праці в сільськогосподарських підприємствах.

94. Поняття дисципліни праці в сільськогосподарських підприємствах.

95. Нормативно-правові та локальні внутрішньогосподарські акти, що регулюють дисципліну праці в сільськогосподарських підприємствах.

96. Види дисциплінарних стягнень, порядок та підстави їх застосування до порушників трудової дисципліни в сільськогосподарських підприємствах.

97. Поняття, зміст, принципи охорони праці в сільському господарстві.

98. Особливості правового регулювання праці в сільськогосподарських кооперативах, господарських товариствах, державних, комунальних та інших сільськогосподарських підприємствах.

99. Характеристика нормативно-правових і локальних актів про охорону праці.

100. Правове регулювання часу праці і часу відпочинку працівників сільськогосподарських підприємств.

101. Види матеріальної відповідальності членів і найманих працівників сільськогосподарських підприємств. Підстави для притягнення до матеріальної відповідальності.

102. Порядок та особливості переводу на іншу роботу у зв'язку з виробничою необхідністю в сільськогосподарських підприємствах.

103. Відповідальність за потраву посівів сільськогосподарських товаровиробників.

104. Поняття, сутність та основні ознаки правового регулювання тваринництва.

105. Правове регулювання племінної справи у тваринницькій галузі.

106. Особливості правового регулювання виробництва рибної продукції.

107. Правове регулювання вирощування й реалізації високопродуктивного насіння зернових культур.

108. Правове регулювання ветеринарної медицини.

109. Правове забезпечення селекційної роботи та розвитку діяльності по виведенню нових сортів і гібридів сільськогосподарських культур.

110. Правове регулювання захисту рослин.

111. Правова охорона прав на сорти рослин.

112. Правове регулювання бджільництва.

113. Поняття та особливості аграрно-договірних відносин.

114. Договірні орендні відносини за участю сільськогосподарських товаровиробників.

115. Види договірних зобов'язань сільськогосподарських товаровиробників.

116. Договірні відносини у сфері реалізації сільськогосподарської продукції.

117. Договірні відносини у сфері технічного обслуговування сільськогосподарських підприємств.

118. Договірні відносини у сфері матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств.

119. Договірні відносини у сфері капітального будівництва в сільськогосподарських підприємствах і об'єднаннях.

120. Юридична служба в сільському господарстві України.

ЗМІСТ

1. Вступ	3
2. Загальний розрахунок годин лекцій, практичних занять, самостійної роботи.....	5
3. Програма навчальної дисципліни “Аграрне право”..	7
4. Завдання до практичних занять.....	14
5. Словник основних термінів.....	86
6. Поточний (модульний) контроль знань студентів...	96
7. Організація поточного модульного контролю.....	97
8. Індивідуальна робота студентів.....	98
9. Критерії оцінки успішності студентів.....	99
10. Приблизний перелік екзаменаційних питань.....	100

Навчальне видання
Електронна копія

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “АГРАРНЕ ПРАВО”

(галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”,
напрямок підготовки 6.030401 “Правознавство”)

У к л а д а ч і: ЖУШМАН Віктор Павлович,
КОРНІЄНКО Валентина Миколаївна,
КОРНІЄНКО Ганна Сергіївна,
КУРМАН Тетяна Вікторівна,
ПАНЧЕНКО Вікторія Валеріївна,
САМСОНОВА Яна Олексіївна,
СТАНІСЛАВСЬКИЙ Валерій Петрович,
СТАТІВКА Анатолій Миколайович,
ТУЄВА Оксана Миколаївна,
УРКЕВИЧ Віталій Юрійович

Відповідальний за випуск *М. В. Шульга*

Редактор *О. І. Борисенко*

Комп’ютерна верстка *А.В. Старжинської*

План 2013

Підп. до друку 17.01.2013. Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсетний.
Друк: ризограф. Ум. друк. арк. 6,8. Облік.-вид. арк. 4,32. Вид. № 297.
Тираж прим. Зам. № . Ціна договірна.

Редакційно-видавничий відділ
Національного університету “Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.

Друкарня
Національного університету “Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.